

NOVÉ INSOLVENČNÍ PRÁVO V ČESKÉ REPUBLICCE

Bulletin listopad 2007

Brzobohatý Brož & Honsa

NOVÉ INSOLVENČNÍ PRÁVO V ČESKÉ REPUBLICE

Jak je obecně známo, od 1.1.2008 nabude účinnosti zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), který nahradí stávající úpravu úpadkového řízení dle zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání. Od 1.1.2008 se tak na nově zahájená řízení o úpadku bude aplikovat insolvenční zákon, nicméně podle původního zákona se dokončí úpadková řízení zahájená před tímto datem.

I. ÚVOD

Vzhledem k tomu, že zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) (dále jako „IZ“) je podstatně komplexnější a složitější úpravou úpadkového řízení, než byl zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále jen „ZKV“), bude mnohdy těžké, a to nejen pro laickou veřejnost, se s tímto předpisem sžít. Přitom se však téměř každý z nás bude s touto novou úpravou „bankrotu“ v praxi setkávat, ať již bude přímo řešit svoji nepříznivou hospodářskou situaci nebo situaci klienta, ale rovněž při jiných běžných právních úkonech zdánlivě s úpadkem nesouvisejících. To platí zejména o vztazích z úvěrového financování včetně úvěrů spotřebitelských.

Zřejmým důvodem přijetí nové právní úpravy úpadkového řízení byla zejména zastaralost ZKV, který již nadále nemůže sloužit aktuálním ekonomickým potřebám. Při přípravě ZKV jeho autoři vycházeli zejména z prvorepublikové úpravy úpadkového řízení, přičemž nebylo přihlédnuto k tehdy již existujícím moderním trendům úpadkového řízení, zejména pak co do postavení věřitelů a možnosti využití sanačního prvku v takovém řízení. ZKV byl cílen zejména na úpadek malých a středních podnikatelů, nikoli však na úpadek velkých

podnikatelů či spotřebitelů. ZKV mezi těmito kategoriemi dlužníků vůbec nerozlišoval, když ve vztahu ke všem dlužníkům nabízel stejné způsoby řešení úpadku. Kritizována byla rovněž příliš silná úloha tandemu soud a správce konkursní podstaty, slabá pozice věřitelů a nedostatek motivace dlužníka k tomu, aby úpadek sám zavčas řešil. Snaha o nápravu tohoto stavu se projevila v četných novelizacích ZKV, které však nebyly (i přes značná očekávání) příliš úspěšné. Problém byl totiž v koncepci ZKV jako takového.

Cílem nového IZ je s ohledem na uvedené postihnout zásadní problémy současného úpadkového práva, tedy zejména zajistit větší transparentnost a předvídatelnost úpadkového řízení, umožnit věřitelům úpadkové řízení více ovlivnit, motivovat dlužníka ke snaze svůj úpadek řešit včas, nabídnout možnost sanace dlužníka tam, kde je to vhodné, a úpadkové řízení celkově zrychlit a zefektivnit. Při koncipování IZ bylo za tímto účelem přihlédnuto k moderním úpravám úpadkového práva, zejména k úpravě německé, rakouské a úpravě USA.

II. ZÁKLADY NOVÉHO IZ

1. K CHARAKTERU, ÚČELU A PŮSOBNOSTI IZ

IZ je komplexní právní úpravou (kodifikací) úpadkového práva, která je podstatně detailnější a propracovanější než ZKV, o čemž vypovídá počet paragrafů IZ. IZ především není novelou ani přepracovanou verzí původního ZKV. Jedná se o zcela novou úpravu postavenou na mnohdy odlišných principech. Řada institutů je v IZ oproti ZKV zcela nová a podrobněji rozpracovaná. V některých ohledech je IZ kauzistický, v jiných naopak ponechává prostor pro výklad a dotváření úpadkového práva ze strany soudů. Právě tato činnost soudů

bude v prvních letech aplikace IZ klíčová. Úpadkové právo ČR se tak ocitá na startu nové etapy, kdy bude velmi záležet na jednotlivých subjektech zúčastněných na úpadkovém řízení, jakým směrem se bude ubírat a jaká pozitiva přinese.

Tento směr by měl co neefektivněji sledovat zejména základní účel IZ plynoucí z předmětu IZ dle § 1 a základních zásad insolvenčního řízení dle § 5 IZ, kterým je primárně co nejrychlejší uspořádání majetkových vztahů dlužníka k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo (nově) hrozícím úpadkem při co nejvyšším a zásadně poměrném uspokojení dlužníkových věřitelů, a to za použití jednoho ze způsobů řešení úpadku předpokládaného v IZ.

IZ se bude aplikovat na řešení úpadku všech právnických a fyzických osob jak v postavení podnikatelů tak nepodnikatelů, vyjma osob uvedených v § 6 IZ. Aplikace IZ je vyloučena pro případy některých plnění dlužníka v systémech vypořádání platebního styku a vypořádání obchodů s cennými papíry (viz §§ 365 a 366 IZ). Co do osoby dlužníka je dále stanoven specifický způsob řešení úpadku finančních institucí, který je upraven v § 367 a násl. IZ.

2. ÚPADEK

Pojem úpadku je definován v § 3 IZ. I nadále jsou rozlišovány dvě základní formy úpadku, kterými jsou platební neschopnost a předlužení. IZ však předchozí právní úpravu do značné míry doplňuje a zpřesňuje. Po vzoru zahraničních úprav se zavádí také zcela nový pojem hrozícího úpadku.

O úpadek ve formě platební neschopnosti se jedná, pokud má dlužník (i) více (rozuměj nejméně dva) věřitelů, (ii) peněžité závazky více jak 30 dní po lhůtě splatnosti, a zároveň (iii) není schopen své závazky plnit.

Zákonná definice platební neschopnosti stejně jako v úpravě ZKV dopadá na všechny kategorie dlužníků. Zachována zůstává i podmínka mnohosti věřitelů. Tam, kde není mnohost věřitelů dána, je jedinému věřiteli za účelem uspokojení jeho pohledávky k dispozici výkon rozhodnutí či exekuce. V souvislosti s podmínkou mnohosti věřitelů je třeba upozornit na ustanovení § 147 odst. 2 IZ. V tomto ustanovení IZ ve snaze předejít dosavadním zkušenostem s šikanózním postupem věřitelů se stanoví, že v případě insolvenčního návrhu podaného věřitelem nelze za dalšího věřitele považovat osobu, která v období 6 měsíců před podáním insolvenčního návrhu nebo po zahájení insolvenčního řízení nabyla pohledávku od navrhovatele. Pokud jde o časový aspekt platební neschopnosti, nahrazuje IZ kritizované slovní spojení „po delší dobu“ obsažené ve stávající úpravě přesným časovým údajem. Co se týče poslední podmínky, neschopnosti plnit závazky, zavádí IZ nově čtyři právní domněnky splnění tohoto znaku platební neschopnosti. V souladu s § 3 odst. 2 IZ se má tato podmínka za splněnou, nastane-li alespoň jedna z následujících alternativ:

- (i) dlužník zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo
- (ii) dlužník neplní své peněžité závazky po dobu delší 3 měsíců po jejich splatnosti, nebo
- (iii) není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek za dlužníkem výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo
- (iv) dlužník nesplnil povinnost předložit seznamy svého majetku, závazků a zaměstnanců, kterou mu uložil insolvenční soud.

Definice úpadku ve formě předlužení se shodně s dosavadní úpravou netýká fyzických osob, které nejsou podnikateli (na rozdíl od platební neschopnosti postihující

všechny kategorie dlužníků). I v tomto případě zůstala zachována podmínka mnohosti věřitelů. O úpadek ve formě předlužení se tedy jedná, pokud má dlužník, který je právníkem osobou nebo fyzickou osobou-podnikatelem, více věřitelů a zároveň souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku (§ 3 odst. 3 IZ). Podle IZ je tak, na rozdíl od úpravy ZKV, pro závěr o předlužení dlužníka rozhodný poměr veškerých dlužníkových závazků (včetně těch nesplacených) a jeho majetku. Při stanovení hodnoty dlužníkovy majetku je nutno přihlídnout i k další správě a provozování podniku dlužníka, lze-li předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku, resp. provozu podniku pokračovat.

IZ v § 3 odst. 4 dále definuje české úpravě insolvenčního práva dosud neznámý pojem hrozící úpadek. Hrozícím úpadkem se rozumí situace, kdy lze se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků. Návrh na zahájení insolvenčního řízení z důvodu hrozícího úpadku je oprávněn podat pouze dlužník (§ 97 odst. 2 IZ). Uplatnění institutu hrozícího úpadku lze spatřovat zejména ve spojení s reorganizací. Dlužník by měl být motivován k včasnému řešení hrozící úpadkové situace společně s věřiteli, což mu umožní zachování provozu podniku a vlivu na jeho chod.

3. ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU

Úprava ZKV dosud nabízela dva zákonné způsoby řešení úpadku, a to konkurs a vyrovnání. Vzhledem k tomu, že splnění podmínek pro povolení a potvrzení vyrovnání se ukázalo jako obtížně realizovatelné, uplatnil se v praxi téměř výhradně konkurs, který však má pro právníky osoby likvidační charakter, což není vždy žádoucí. Konkurs navíc za stávající úpravy ZKV nemusí vždy vyhovovat ani potřebám řešení úpadku fyzických osob, zejména spotřebitelů. Nová úprava IZ již s nepříliš úspěšným

institutem vyrovnání nepočítá, přesto stávající možnosti řešení úpadku podstatně rozšiřuje. Vedle konkursu nabízí IZ jako zákonné způsoby řešení úpadku reorganizaci, oddlužení a zvláštní způsoby řešení úpadku (nepatrný konkurs, úpadek finančních institucí). IZ tak dává na výběr, která z možných variant řešení úpadku bude pro konkrétního dlužníka vhodná, přičemž počítá nejen s likvidačními postupy, ale rovněž s prvky sanačním. To platí zejména při reorganizaci, kdy bude možné dle schváleného reorganizačního plánu provést různá opatření k zachování chodu dlužníkovy podniku, pokud to bude účelné. Výběr vhodného způsobu řešení dlužníkovy úpadku přitom bude zpravidla vždy motivován co největší mírou uspokojení věřitelů, nikoli jinými zájmy, jako je např. sanace úpadce z důvodu zachování pracovních míst apod.¹

4. ZÁSADY NOVÉHO INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ

Zcela nově jsou do IZ inkorporovány základní zásady, kterými bude insolvenční řízení ovládáno. Dle § 5 IZ tak bude platit, že:

- (i) insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;
- (ii) věřitelé, kteří mají podle IZ zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;
- (iii) nestanoví-li IZ jinak, nelze práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení omezit roz-

¹ To nemusí platit při oddlužení, kdy je sledován rovněž záměr sociální, a to poskytnout dlužníkovi možnost kompletně se zprostit svých stávajících dluhů.

hodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce;

- (iv) věřitelé jsou povinni zdržet se jednání, směřujícího k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení, ledaže to dovoluje zákon.

Tyto zásady insolvenčního řízení budou sloužit zejména jako interpretační kritérium pro výklad dalších ustanovení IZ. K uvedeným zásadám se bude přihlížet rovněž při aplikaci zvláštních právních předpisů, kdy s ohledem na specifika úpadku bude IZ předpisem speciálním.

5. NOVÉ JEDNOTNÉ INSOLVENČNÍ ŘÍZENÍ

ZKV upravuje dva samostatné a od sebe navzájem odlišné druhy úpadkového řízení, tj. konkurs a vyrovnání. Tuto vícekolejnost úpadkového řízení IZ nepřevzal. Naopak IZ koncipuje insolvenční řízení jako jednotný proces, který se ve fázi po rozhodnutí insolvenčního soudu o úpadku nadále vydává jednou z cest dle schváleného způsobu řešení úpadku. To plyne rovněž z ust. § 2 písm. a) IZ, které definuje insolvenční řízení jako soudní řízení, jehož předmětem je dlužníkuv úpadek nebo hrozící úpadek a způsob jeho řešení.

Důvodem uvedené jednotnosti insolvenčního řízení je zprvu potřeba zjistit, zda je dlužník v úpadku. Tato potřeba je pro všechna úpadková řízení společná. Ovšem ani poté, co je rozhodnuto o způsobu řešení dlužníkova úpadku, nedochází k diskontinuitě s první fází insolvenčního řízení, když navazující řízení vychází ze základních institutů a zásad upravených komplexně pro všechny fáze insolvenčního řízení².

² Viz § 8 IZ, který stanoví, že ustanovení části první (obecná část) a třetí (společná ustanovení) IZ se použijí, jen nestanoví-li IZ v části druhé (způsoby řešení úpadku) ohledně některého ze způsobů řešení úpadku jinak.

6. APLIKACE OSŘ NA INSOLVENČNÍ ŘÍZENÍ

IZ je co do počtu příslušných ustanovení především předpisem procesní povahy, s čímž souvisí rovněž otázka aplikace zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění (dále jen „OSŘ“) na postup dle IZ. OSŘ se ve vztahu k insolvenčnímu řízení použije dle § 7 IZ přiměřeně tehdy, nestanoví-li IZ jinak nebo není-li postup dle OSŘ v rozporu se základními zásadami IZ vymezenými v § 5 IZ. Ve vztahu k IZ je tedy z hlediska úpadkového práva OSŘ předpisem subsidiárním. Záležet přitom bude zejména na judikatuře příslušných soudů, jaká ustanovení OSŘ pro jejich rozpor se zásadami IZ vyloučí.

7. URYCHLENÍ INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ

Od IZ se kromě jiného očekává také urychlení insolvenčního řízení. V rámci IZ je proto kladen důraz na minimalizaci časové náročnosti insolvenčního řízení. Průtahům se snaží nový IZ předcházet především tím, že pro mnohé úkony zavádí lhůty (viz např. § 47 odst. 1, § 134, § 137 odst. 1 a další). Důraz na rychlost insolvenčního řízení je kladen rovněž v § 92 IZ, dle kterého rozhodují odvolací soudy o odvoláních proti příslušným prvoinstančním rozhodnutím s nejvyšším urychlením. Ustanovení § 95 IZ v této souvislosti připouští při rozhodování o odvoláních proti rozhodnutím nemeritorní povahy rovněž autoremeduru, je-li tím vyhověno odvolání v celém rozsahu.

Zásadní změnu z hlediska urychlení insolvenčního řízení doznala rovněž úprava incidenčních sporů, která se tyto spory snaží co do jejich četnosti redukovat. V první řadě nejsou věřitelé nadále samostatně oprávněni popírat přihlášené pohledávky jiného věřitele (viz § 192 odst. 1 IZ). Incidenční spory, jejichž demonstrativní výčet je nově obsažen v § 159 IZ, se nově stávají součástí insolvenčního řízení. Pokud by však mělo

docházet k průtahům řízení, přikáže předseda insolvenčního soudu dle § 160 odst. 2 IZ takový spor jinému soudci insolvenčního soudu.

8. MAJETKOVÁ PODSTATA

Z hlediska úpadkového řízení je zcela zásadní, z čeho se vlastně budou věřitelé uspokojovat. Namísto konkursní podstaty v této souvislosti IZ s ohledem na vícero způsobů řešení úpadku konstruuje pojem majetková podstata. IZ upravuje majetkovou podstatu, nakládání s ní a práva a povinnosti s touto podstatou související průřezově v jednotlivých částech IZ. Majetkovou podstatou se v souladu s § 2 písm. e) IZ rozumí majetek určený k uspokojení dlužníkových věřitelů. Úprava institutu majetkové podstaty je dále upřesněna v obecných ustanoveních týkajících se majetkové podstaty v § 205 a násl. IZ a v neposlední řadě řešena rovněž v rámci jednotlivých způsobů řešení dlužníkového úpadku. Obecná úprava dle § 205 a násl. IZ se pro jednotlivé způsoby řešení úpadku použije tehdy, nestanoví-li se v příslušných částech upravujících tyto způsoby jinak.

Co do rozsahu majetkové podstaty IZ v § 205 nově rozlišuje, zda insolvenční návrh podal dlužník či věřitel. Jestliže insolvenční návrh podal dlužník, náleží dle § 205 odst. 1 IZ do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil ke dni zahájení insolvenčního řízení, jakož i majetek, který dlužník nabyt v průběhu insolvenčního řízení. Podal-li insolvenční návrh věřitel, náleží dle § 205 odst. 2 IZ do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil v době, (i) kdy insolvenční soud nařídil předběžné opatření dle § 113 IZ, (ii) kdy insolvenční soud vydal rozhodnutí o úpadku dlužníka a (iii) majetek, který dlužník nabyt v průběhu insolvenčního řízení po vydání těchto rozhodnutí. Do majetkové podstaty takový majetek náleží i tehdy, je-li součástí společného jmění manželů (viz § 205 odst. 3 IZ).

Nově je v § 206 IZ obsažen demonstrativní výčet majetkových hodnot náležejících do majetkové podstaty. Tím se do jisté míry předchází případným sporům ohledně rozsahu majetkové podstaty. V §§ 207 a 208 IZ je vymezen majetek, který do majetkové podstaty nepatří, ačkoli je ve vlastnictví dlužníka.

V ojedinělých případech, a pokud tak stanoví IZ, je součástí majetkové podstaty rovněž majetek třetích osob (§ 205 odst. 4 IZ). To platí zejména pro případ neúčinných právních úkonů (viz § 240 a násl. IZ). IZ již do majetkové podstaty nezahrnuje majetek třetích osob, který slouží k zajištění pohledávek přihlášených věřitelů. Tím byla odstraněna velmi kritizovaná úprava § 27 odst. 5 ZKV. Nadále je proto majetkovou podstatou pouze takový majetek, který dlužník vlastní, nebo který byl mimo podstatu převeden způsobem odporujícím IZ. V zásadě tak stoupá význam funkce zajištění poskytnutých osobami odlišnými od dlužníka a srovnává se tak neopodstatněná dualita s režimem zajištění ve formě ručení třetích osob (k tomu srovnej § 27 odst. 5 ZKV in fine).

9. INSOLVENČNÍ REJSTŘÍK

Novým a zcela zásadním institutem insolvenčního řízení je insolvenční rejstřík. O jeho významu a důležitosti pro insolvenční řízení svědčí rovněž skutečnost, že mj. z důvodu zdržení s jeho zprovozněním byla posunuta účinnost IZ z 1.7.2007 na 1.1.2008.

Insolvenční rejstřík je veřejně přístupným informačním systémem veřejné správy, který bude obsahovat seznam dlužníků, insolvenčních správců, jakož i další informace, o kterých to zákon stanoví, včetně listin obsažených v insolvenčních spisech (§ 419 IZ).

Kromě informační funkce spočívá zásadní význam insolvenčního rejstříku rovněž

při doručování písemností. IZ zná dvojí způsob doručování písemností, a to (i) doručování vyhláškou (§ 71 IZ) a (ii) doručování zvláštním způsobem (§ 75 IZ). Při doručení vyhláškou se písemnost považuje za doručenou dnem, popřípadě okamžikem jejího zveřejnění v insolvenčním rejstříku (§ 71 odst. 2 IZ). Z ust. § 74 odst. 1 pak plyne, že zveřejnění písemnosti v insolvenčním rejstříku vyvolá obecně účinky doručení bez ohledu na to, zda je třeba doručit rovněž způsobem zvláštním a dosud se tak nestalo. To neplatí pro počátek běhu procesních lhůt (§ 74 odst. 2 IZ).

Insolvenční rejstřík se s ohledem na výše uvedené nutně stane běžně používaným prostředkem. Zejména před uzavřením významných smluv či před poskytnutím plnění ze smluv bude s ohledem na účinky zveřejnění některých informací či rozhodnutí v insolvenčním rejstříku vhodné v rejstříku prověřit status příslušného kontrahenta. Počítají se přitom minuty (viz § 71 odst. 2 IZ in fine).

Celkově by pak měl insolvenční rejstřík pomoci zajistit transparentnost, rychlost, hospodárnost a efektivitu insolvenčního řízení.

III. SUBJEKTY INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ

Základními subjekty insolvenčního řízení jsou insolvenční soud, insolvenční správce, přihlášení věřitelé a dlužník³. Postavení a funkce těchto subjektů v rámci insolvenčního řízení je od konkursu dle ZKV v některých podstatných ohledech odlišná, kdy změny jsou motivovány zejména posílením role věřitelů a jejich aktivnějším zapojením do insolvenčního řízení.

³ Dalšími subjekty insolvenčního řízení jsou dle § 9 IZ státní zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení nebo do incidenčního sporu a likvidátor dlužníka.

1. INSOLVENČNÍ SOUD

Insolvenčnímu soudu jsou dle IZ svěřeny obdobné úkoly, jaké měl dle ZKV, tj. zejména rozhodovat tam, kde mu to IZ ukládá (činnost rozhodovací) a rovněž vykonávat dohled nad postupem ostatních procesních subjektů (činnost dohlédací). Insolvenční soud je tak v prvé řadě strážcem zákonnosti insolvenčního řízení, nikoli subjektem, který by měl udávat směr celého insolvenčního řízení. V rámci řady rozhodování bude insolvenční soud zkoumat pouze základní podmínky, které když budou splněny, nebude na jeho diskreci příslušné rozhodnutí vydat či nikoli, resp. konkrétní postup schválit či nikoli. Nově bude insolvenční soud v některých případech posuzovat kromě otázek právních rovněž otázky povahy ekonomické, zejména v souvislosti s reorganizací. Tato úloha bude pro insolvenční soud do značné míry nová a bude klást na příslušné soudce zvýšené nároky zejména co do ekonomického a praktického náhledu na daný případ.

V insolvenčním řízení bude jako doposud rozhodovat samosoudce. Výkonem určité činnosti však může pověřit i vyššího soudního úředníka v rozsahu oprávnění daného zákonem o vyšších soudních úřednících (§ 12 odst. 2 IZ). K urychlení insolvenčního řízení a k řešení některých odborných otázek by měl být insolvenčnímu soudu nápomocen rovněž asistent soudce insolvenčního soudu (§13 IZ).

2. INSOLVENČNÍ SPRÁVCE

Obdobně jako ve vztahu k insolvenčnímu soudu byla v některých ohledech oslabena ve prospěch věřitelů rovněž úloha insolvenčního správce. V počátečních fázích insolvenčního řízení je úlohou správce zejména zjistit a sepsat stav majetkové pod-

staty⁴ a přezkoumat přihlášené pohledávky⁵. Další oprávnění insolvenčního správce jsou determinována výběrem způsobu řešení dlužníkovy úpadku. V konkursu bude insolvenční správce osobou oprávněnou disponovat s majetkovou podstatou s cílem jejího zpeněžení a rozdělení výtěžku mezi věřitele. Shodně se ZKV je jeho jednání v takovém případě koncipováno obdobně jako jednání komisionáře, kdy správce jedná vlastním jménem na účet dlužníka (§ 40 IZ). V reorganizaci vykonává insolvenční správce zejména dohled nad činností dlužníka s dispozičními oprávněními, zajišťuje dohled nad zjišťováním a soupisem majetkové podstaty, sestavuje a doplňuje seznam věřitelů a podává zprávy věřitelskému výboru (§ 331 IZ a § 354 IZ). V některých případech správce při reorganizaci vykonává rovněž dispoziční práva k majetku v podstatě, popřípadě jsou určité úkony podmíněny jeho souhlasem (§ 354 odst. 4 IZ). Při oddlužení formou prodeje podstaty má správce obdobnou úlohu jako při konkursu. Při oddlužení plněním splátkového kalendáře pak insolvenční správce vykonává zejména dohled a o výsledcích této činnosti pravidelně informuje insolvenční soud a věřitelský výbor (§ 412 odst. 2 IZ).

Z důvodů vymezených v IZ může insolvenční soud ustanovit rovněž předběžného správce. Úkoly předběžného správce souvisí se zjištěním a zajištěním majetkové podstaty v odůvodněných případech předtím, než dojde k ustavení řádného insolvenčního správce⁶.

Úprava postavení insolvenčních správců je zakotvena nově jak v IZ, tak v zákoně č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích (dále jen „ZoIS“), který upravuje podmínky činnosti insolvenčních správců. Z hlediska

kvalifikačních předpokladů je nejvýznamnější novinkou upravenou v ZoIS podmínka vysokoškolského vzdělání magisterského typu pro výkon činnosti správce. Tato podmínka však bude účinná až po uplynutí šesti let od nabytí účinnosti ZoIS, čímž se poskytuje prostor příslušným správcům doplnit své vzdělání.

Detailněji je upravena rovněž odpovědnost insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu (§ 37 IZ), kterou při své činnosti způsobí. Novou formou odpovědnosti je odpovědnost za škodu, která věřiteli s pohledávkou za majetkovou podstatou vznikla tím, že jeho pohledávka vzniklá na základě právního úkonu insolvenčního správce nemohla být uspokojena (viz § 37 odst. 3 IZ).

K zásadní změně došlo rovněž v úpravě jmenování insolvenčních správců. Dosud osobu insolvenčního správce určoval předseda senátu, kdežto nyní to bude předseda insolvenčního soudu (viz § 25 IZ). Je na diskreci soudu, kdy správce ustanoví s tím, že nejpozději tak učiní v rozhodnutí o úpadku.

Nově je upraven institut tzv. odděleného insolvenčního správce (§ 34 IZ), kterým má být zabráněno prodlužování řízení v důsledku změn insolvenčních správců pro jejich případnou podjatost. Jestliže je insolvenční správce vyloučen z některých úkonů pro svůj poměr jen k některému z dlužníkových věřitelů nebo jen k některému ze zástupců dlužníkových věřitelů, může insolvenční soud ustanovit pro tyto úkony odděleného insolvenčního správce.

3. DLUŽNÍK

Dlužník je jak procesním subjektem, tak účastníkem insolvenčního řízení (§ 14 IZ). Postavení dlužníka se přijetím IZ v určitých ohledech zásadně změnilo. Základní změnou jsou zejména nové sanační způsoby

⁴ K zjišťování majetkové podstaty viz § 209 a násl. IZ. K soupisu majetkové podstaty viz § 217 a násl. IZ.

⁵ K přezkumu a popření přihlášených pohledávek viz § 190 a násl. IZ.

⁶ K institutu předběžného správce viz zejména §§ 27 a 112 a násl. IZ.

řešení úpadku dlužníka. Vedle tradičního konkursu tak po vzoru zahraničních úprav může dojít i k jinému způsobu řešení úpadku v závislosti na konkrétních okolnostech případu a osobě příslušného dlužníka.

Dlužník je nově více motivován k tomu, aby se aktivně podílel na řešení svého úpadku, resp. hrozícího úpadku, zejména pak včas podal insolvenční návrh. Dlužníkovi je dána možnost se s věřiteli předem na případném způsobu řešení jeho úpadku dohodnout (§ 345 IZ nebo § 400 IZ). Dlužník-podnikatel může rovněž navrhnout vyhlášení moratoria, v průběhu kterého může v dohodě s věřiteli překonat úpadek, resp. hrozící úpadek (§ 115 a násl. IZ). Dalším ze zásadních práv v tomto směru je např. přednostní právo dlužníka sestavit reorganizační plán, které však není absolutní (§ 329 IZ).

4. VĚŘITELÉ

Nový IZ bývá někdy označován jako „pro-věřitelský“, což ve srovnání s úpravou ZKV jistě platí. Cílem IZ je zde dosáhnout aktivnější účasti věřitelů v insolvenčním řízení, a to již od jeho samotného počátku. Přihlášení věřitelé budou v insolvenčním řízení zpravidla uplatňovat svá práva prostřednictvím věřitelských orgánů, kterými jsou i nadále schůze věřitelů a věřitelský výbor. Přihlášení věřitelé jsou v souladu s § 14 IZ účastníky insolvenčního řízení.

Významným posílením pravomocí věřitelů je zakotvení jejich práva odvolat bez udání důvodu insolvenčního správce a ustanovit nového (§ 29 IZ). Toto právo věřitelům přísluší pouze na schůzi věřitelů, která nejbližší následuje po prvním přezkumném jednání ve věci. Věřitelé tak mají nově přímý vliv na výběr osoby insolvenčního správce. V dalším průběhu insolvenčního řízení již věřitelům právo změnit insolvenčního správce nepřísluší.

Věřitelé dále nově rozhodují o způsobu řešení úpadku dlužníka (viz § 150 a násl. IZ). Největší vliv mají věřitelé při reorganizaci, kdy jsou oprávněni podat návrh na povolení reorganizace, navrhnout osobu, která bude reorganizační plán sestavovat, následně o reorganizačním plánu hlasují a kontrolují jeho plnění, popřípadě se na jeho plnění mohou sami podílet, stanoví-li tak reorganizační plán. V případě oddlužení pak rozhodují nezajištění věřitelé o způsobu oddlužení (viz § 400 IZ).

K významným nově upraveným právům věřitele náleží rovněž možnost započtení pohledávky vůči dlužníkovi i po rozhodnutí o úpadku. Dle ZKV bylo započtení věřitele vůči dlužníkovi a naopak absolutně vyloučeno. Dle IZ je započtení možné při splnění zvláštních podmínek upravených v § 140 odst. 2 a 3 IZ. Podmínky započtení jsou, že (i) zákonné podmínky⁷ pro započtení byly splněny před rozhodnutím o způsobu řešení dlužníkovy úpadku, (ii) započítávaná pohledávka byla příslušným věřitelem přihlášena, (iii) věřitel nezískal započitatelnou pohledávku neúčinným právním úkonem, (iv) v době nabytí započitatelné pohledávky věřitel nevěděl o dlužníkově úpadku a (v) v případě, že splatná pohledávka dlužníka za věřitelem převyšuje pohledávku věřitele, věřitel uhradil takovou pohledávku v rozsahu, v němž převyšuje započitatelnou pohledávku tohoto věřitele.

Kromě posílení postavení věřitelů vznikly věřitelům i nové povinnosti pod hrozbou případné odpovědnosti. Například věřitelé dle nové právní úpravy ponесou poměrně přísnou odpovědnost za správnost údajů uvedených v přihlášce pohledávky (viz § 178 IZ a násl.). V souvislosti s účinky podaného insolvenčního návrhu je přísněji upravena rovněž odpovědnost věřitelů za šikanózní insolvenční návrh, kde se v pochybnostech ve vztahu k odpovědnosti vůči dlužníkovi presumuje jejich zavinění

⁷ Tj. zejména podmínky dle občanského, popřípadě obchodního zákoníku.

(viz § 147 IZ). V některých ohledech došlo i k oslabení role věřitelů zejména na úkor zrychlení insolvenčního řízení, když věřitelům bylo odebráno právo popírat přihlášené pohledávky (viz § 192 IZ).

Zásadních změn doznalo rovněž postavení zajištěných věřitelů (dle ZKV oddělení věřitelé), a to jednak co do samotné definice zajištěných věřitelů a dále co do výše jejich uspokojení. Zajištěnými věřiteli jsou nově pouze věřitelé, jejichž pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy (viz § 2 písm. g) IZ). Zajištění jiným majetkem, tedy majetkem třetích osob, nezakládá postavení zajištěného věřitele, neboť takový majetek, jak bylo uvedeno výše, nespadá do majetkové podstaty. Takový věřitel je pro účely insolvenčního řízení věřitelem nezajištěným s možností se paralelně uspokojit z výtěžku zajištění mimo insolvenční řízení (k tomu viz § 183 IZ).

Oproti staré úpravě (§ 28 odst. 4 ZKV), která byla podrobena značné kritice, se již zajištěný věřitel neuspokojuje pouze do výše 70 % z výtěžku zpeněžení věci po odečtení nákladů spojených s jejím udržováním, správou a prodejem. Zajištění věřitelé se dle IZ uspokojují ze 100 % výtěžku zpeněžení věci po odečtení nákladů na správu a zpeněžení, které mohou podle nové úpravy činit maximálně 9%⁸, a po odečtení částky připadající na odměnu správce (§ 298 IZ).

Zajímavou změnou je dále úročení zajištěné pohledávky v průběhu insolvenčního řízení. Při reorganizaci garantuje § 171 odst. 3 IZ zajištěným věřitelům, jejichž zajištěná pohledávka se úročí řádným (komerčním)

úrokem⁹, jenž byl sjednán s úpadcem před tím, než se dostal do prodlení, pravidelné měsíční vyplácení tohoto úroku v průběhu reorganizace. V případě konkursu se zajištěná pohledávka zvyšuje o tyto úroky pouze pro případ zpeněžení úpadcova podniku jedinou smlouvou dle § 290 IZ.

V neposlední řadě mají zajištění věřitelé nově možnost ingerence do úkonů správce ohledně předmětu zajištění. Insolvenční správce je dle ustanovení § 230 odst. 2 IZ vázán pokyny zajištěného věřitele při správě předmětu zajištění. Obdobné platí i ve vztahu k úpravě zpeněžení majetku určeného k zajištění příslušné pohledávky (§ 293 IZ). Insolvenční správce se od těchto pokynů může odchýlit pouze, má-li za to, že nesměřují k řádné správě či (pro případ pokynů ohledně zpeněžení) by předmět zajištění mohl být zpeněžen výhodněji, a to pouze po přezkumu insolvenčním soudem.

IV. POSTUP V INSOLVENČNÍM ŘÍZENÍ

1. ZAHÁJENÍ INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ

Insolvenční řízení se zahajuje výlučně na návrh. Za zahájené se přitom dle § 97 odst. 1 IZ pokládá dnem, kdy je návrh na zahájení řízení doručen věcně příslušnému soudu.¹⁰ Z citovaného ustanovení vyplývá, že insolvenční řízení bude zahájeno i v případě, že insolvenční návrh dojde sice věcně příslušnému, avšak místně nepřislušnému soudu. Naopak v případě podání k věcně nepřislušnému soudu dojde k zahájení insolvenčního řízení až poté, co

⁹ Nikoli úrokem z prodlení.

¹⁰ Ustanovení § 9 odst. 4 OSŘ, ve znění po novele zákonem, kterým se mění IZ a některé další zákony (tento zákon již byl přijat Parlamentem ČR a dne 8.11.2007 doručen k podpisu prezidentovi), stanoví věcnou příslušnost krajských soudů jako soudů prvního stupně v insolvenčních řízeních a incidenčních sporech. K projednání odvolání budou příslušné vrchní soudy.

⁸ Se souhlasem zajištěného věřitele může činit více.

bude insolvenční návrh na základě postoupení věcně nepřislušným soudem doručen soudu věcně příslušnému.

Shodně s právní úpravou ZKV přiznává i IZ oprávnění podat insolvenční návrh dlužníkovi a věřiteli. Věřitel však nemůže podat insolvenční návrh z důvodu hrozícího úpadku. Toto oprávnění svěčuje § 97 odst. 2 IZ výhradně dlužníkovi.

Zahájení insolvenčního řízení oznamuje insolvenční soud vyhláškou, jejíž náležitosti stanoví § 101 IZ. Tuto vyhlášku je povinen zveřejnit v insolvenčním rejstříku nejpozději do 2 hodin poté, kdy mu došel insolvenční návrh. Neprodleně po zveřejnění vyhlášky vyrozumí insolvenční soud o zahájeném insolvenčním řízení orgány a instituce uvedené v § 102 IZ.

2. INSOLVENČNÍ NÁVRH

Náležitosti insolvenčního návrhu na zahájení řízení upravuje § 103 IZ. Činí tak o poznání podrobněji než ZKV. Každý insolvenční návrh musí, vyjma obecných náležitostí podání ve smyslu § 42 OSŘ, obsahovat označení insolvenčního navrhovatele a dlužníka, rozhodující skutečnosti osvědčující úpadek dlužníka, příp. jeho hrozící úpadek a dále z něj musí být patrné, čeho se navrhovatel domáhá (tj. rozhodnutí o úpadku dlužníka)¹¹. Další povinné náležitosti insolvenčního návrhu stanoví IZ pro návrh věřitele a dlužníka odlišně.

Pokud jde o insolvenční návrh věřitele, ukládá IZ věřiteli, aby v návrhu uvedl skutečnosti, ze kterých vyplývá jeho oprávnění podat návrh. IZ zde má zjevně na mysli povinnost věřitele v návrhu tvrdit, že má za

dlužníkem splatnou pohledávku. Nutno poznamenat, že vhodné bude tvrdit i mnohost věřitelů. Věřiteli je dále uloženo, aby v insolvenčním návrhu označil důkazy, kterých se dovolává. IZ stanoví i povinnost věřitele doložit existenci splatné pohledávky proti dlužníkovi. Nejpodstatnější změnu oproti úpravě ZKV však představuje povinnost věřitele připojit přímo k insolvenčnímu návrhu přihlášku pohledávky (§ 105 IZ).

Jedná-li se o insolvenční návrh dlužníka, stanoví § 104 IZ ve shodě s dosavadní úpravou dlužníkovi povinnost připojit k návrhu seznamy majetku, zaměstnanců a závazků a rovněž připojit listiny dokládající úpadek nebo hrozící úpadek. IZ však na rozdíl od ZKV obsahuje přesnou úpravu náležitostí, které má seznam majetku a závazků dlužníka splňovat. V souvislosti s uvedenými seznamy považujeme za vhodné poznamenat, že insolvenční soud může shora uvedené seznamy vyžadovat i v případě insolvenčního návrhu věřitele. Před rozhodnutím o úpadku dlužníka tak insolvenční soud učiní vždy, jestliže má insolvenční navrhovatel vůči dlužníkovi vykonatelnou pohledávku (§ 128 odst. 3 IZ). V ostatních případech bude dlužník k předložení předmětných seznamů vyzván nejpozději v rozhodnutí o úpadku (§ 136 odst. 2 písm. h) IZ).

Insolvenční návrh se k insolvenčnímu soudu podává s takovým počtem stejnopisů, aby jeden stejnopis zůstal insolvenčnímu soudu a každý, komu se insolvenční návrh doručuje, dostal po jednom stejnopisu. IZ zároveň staví na jisto, že věřitelský insolvenční návrh se doručuje pouze dlužníkovi (do vlastních rukou) a dlužnický insolvenční návrh se nedoručuje nikomu. K insolvenčnímu návrhu je třeba přiložit předepsané přílohy a listinné důkazy, kterých se navrhovatel dovolává. Přílohy a listinné důkazy se však nepovažují za součást insolvenčního návrhu (§ 103 odst. 3 a 4 IZ).

¹¹ Na tomto místě je vhodné upozornit, že výše zmíněnou novelou dojde rovněž k zakotvení nové formální náležitosti do § 97 IZ. Dle citovaného ustanovení v novelizovaném znění bude třeba, aby byl insolvenční návrh opatřen ověřeným podpisem osoby, která jej podala, nebo jejím zaručeným elektronickým podpisem, jinak se k němu nebude přihlížet.

Pokud dlužník hodlá svůj úpadek či hrozící úpadek řešit oddlužením, je ke svému insolvenčnímu návrhu povinen připojit i návrh na povolení oddlužení a jeho přílohy. S insolvenčním návrhem je možno spojit i návrh na povolení reorganizace. Tuto možnost má i věřitel (§ 106 IZ). V uvedených případech musí insolvenční návrh obsahovat rovněž náležitosti, které IZ předepisuje pro návrhy na tyto způsoby řešení úpadku, a to včetně nezbytných příloh. Náležitostem návrhů a na povolení oddlužení a reorganizace se budeme věnovat v dalších částech tohoto článku pojednávajících o jednotlivých způsobech řešení úpadku.

Insolvenční navrhovatelé (a neméně jejich právní zástupci) by v praxi měli věnovat zvýšenou pozornost tomu, aby jejich insolvenční návrhy byly hned od počátku perfektní a byly k nim připojeny veškeré předepsané přílohy. IZ totiž za účelem ochrany dlužníka nově vylučuje použití ustanovení § 43 OSŘ k odstranění vad insolvenčního návrhu. V případě, že insolvenční návrh neobsahuje všechny předepsané náležitosti, je nesrozumitelný nebo neurčitý a nelze tak v řízení pokračovat, insolvenční soud návrh bez dalšího odmítne (§ 128 odst. 1 IZ). Pokud jde o případné vady příloh insolvenčního návrhu, IZ užití § 43 OSŘ nevylučuje. Stanoví však sedmidenní lhůtu, ve které je navrhovatel k výzvě soudu povinen tyto vady odstranit. Neučiní-li tak, bude návrh odmítnut. To z pochopitelných důvodů neplatí v případě, že dlužník byl k podání insolvenčního návrhu povinen (§ 128 odst. 2 IZ). Pro úplnost je nutno již na tomto místě zmínit, že podáním vadného věřitelského insolvenčního návrhu může předznamenat odpovědnost navrhovatele ve smyslu § 147 IZ, kterou se blíže zabýváme níže.

Povinnost podat insolvenční návrh

Obdobně jako ZKV upravuje IZ rovněž povinnost podat insolvenční návrh (§ 98 IZ). Povinnost podat insolvenční návrh budou mít i nadále dlužníci-podnikatelé (ať již

fyzické či právnické osoby), kteří budou povinni podat insolvenční návrh bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděli nebo při náležitě pečlivosti měli dozvědět o svém úpadku. Obdobně jako v úpravě ZKV (§ 4b) se dále stanoví, že dlužník je povinen podat insolvenční návrh i tehdy, jestliže došlo k pravomocnému zastavení výkonu rozhodnutí (exekuce) prodejem podniku z důvodu, že cena majetku náležejícího k podniku nepřevyšuje výši závazků náležejících k podniku, ledaže by dlužník měl ještě jiný podnik (§ 98 odst. 1). Povinnost podat v uvedených případech insolvenční návrh tíží i zákonné zástupce, statutární orgánek likvidátora dlužníka. Ledabylému plnění povinnosti podat insolvenční návrh předchází § 98 odst. 3 IZ, podle kterého není povinnost podat insolvenční návrh splněna, pokud je následně insolvenční řízení vinou navrhovatele zastaveno, nebo je-li insolvenční návrh odmítnut.

Novým způsobem je v IZ upravena odpovědnost osob povinných ve shora uvedených případech podat za dlužníka insolvenční návrh, které tuto povinnost nesplní (§ 99 IZ). Tyto osoby odpovídají věřiteli za škodu nebo jinou újmu, kterou porušením své zákonné povinnosti podat insolvenční návrh způsobily. Tato škoda nebo jiná újma spočívá podle § 99 odst. 2 IZ v rozdílu mezi v insolvenčním řízení zjištěnou výší pohledávky přihlášené věřitelem do insolvenčního řízení a částkou, kterou věřitel na uspokojení této své pohledávky ve skutečnosti obdržel. Odpovědnost povinné osoby je založena na objektivním principu. Nerozhodné je tedy to, zda povinná osoba porušení povinnosti podat insolvenční návrh zavinila či nikoliv. Své odpovědnosti se povinná osoba zproští pouze tehdy, když prokáže existenci alespoň jednoho z liberálních důvodů stanovených v § 99 odst. 3 IZ. Je-li již v průběhu insolvenčního řízení zřejmé, že v důsledku nesplnění povinnosti podat insolvenční návrh vznikla věřiteli škoda nebo jiná újma, může insolvenční soud věřitelův nárok na náhradu škody nebo jiné újmy zajistit způsobem dle § 100 IZ.

Účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení

Se zahájením insolvenčního řízení nově IZ spojuje řadu důležitých právních účinků. Některé z těchto účinků dle platné úpravy ZKV nastávají teprve prohlášením konkursu na majetek dlužníka. Smyslem tohoto „posunutí“ je zejména ochrana dlužníka před nekoordinovaným postupem věřitelů vykonatelných pohledávek na jedné straně a na druhé straně efektivní zajištění účelu IZ ve vztahu ke všem věřitelům. Právní účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení nastávají v souladu s § 109 odst. 4 IZ okamžikem zveřejnění vyhlášky o zahájení insolvenčního řízení v insolvenčním rejstříku. Považujeme za vhodné na tomto místě připomenout, že okamžikem zveřejnění vyhlášky o zahájení insolvenčního řízení se v souladu s § 71 odst. 2 IZ rozumí den, hodina a minuta zveřejnění.

Uvedeným okamžikem nemohou věřitelé své pohledávky a jiná práva týkající se majetkové podstaty uplatnit žalobou, lze-li je uplatnit přihláškou (§ 109 odst. 1 písm. a) IZ). S citovaným ustanovením koresponduje ustanovení § 109 odst. 3 IZ, podle něhož lhůty k uplatnění shora uvedených práv po zahájení insolvenčního řízení nezačínají nebo se staví. Věřitelé jsou tak chráněni proti uplynutí lhůt vztahujícím se k právům, která v období po zahájení insolvenčního řízení nemohou uplatnit žalobou.

Dalším nikoliv nepodstatným účinkem spojeným se zahájením insolvenčního řízení je nemožnost uplatnit nebo zřídit právo na uspokojení ze zajištění, které se týká majetku dlužníka nebo majetku náležícího do majetkové podstaty, jiným způsobem, než předvídaným v IZ (§ 109 odst. 1 písm. b) IZ).

Se zahájením insolvenčního řízení § 109 odst. 1 písm. c) IZ spojuje i nemožnost provést výkon rozhodnutí (exekuci) postihující majetek dlužníka či jiný majetek náležící do

majetkové podstaty. Výkon rozhodnutí (exekuci) však bude možné nařídit.

Okamžikem zveřejnění vyhlášky o zahájení insolvenčního řízení dále dochází k omezení dlužníka v nakládání s majetkovou podstatou, resp. s majetkem, který do majetkové podstaty může náležet. Dlužník je povinen zdržet se takových zásahů, jimiž by se podstatným způsobem měnila skladba, využití nebo určení tohoto majetku anebo by došlo k jeho nikoliv zanedbatelnému zmenšení (§ 111 odst. 1 IZ). Uvedené omezení se z pochopitelných důvodů nevztahuje na obvyklé úkony při provozu podniku, odvrácení hrozící škody, placení výživného či procesních sankcí. Právní úkony učiněné dlužníkem v rozporu se shora uvedeným omezením by vůči věřitelům byly neúčinné (§ 111 odst. 3 IZ). Se zřetelem k výše uvedenému lze proto pro dobu po účinnosti IZ doporučit kontrolu údajů v insolvenčním rejstříku před uzavřením každé významnější transakce.

Insolvenční soud pak v odůvodněných případech může nařídit předběžné opatření, kterým dlužníkovi stanoví i další omezení v nakládání s majetkovou podstatou. Takové předběžné opatření se nemusí dotýkat pouze dlužníka. Insolvenční soud je totiž oprávněn nařídit osobám, které mají závazky vůči dlužníkovi, aby plnění těchto závazků neposkytovaly dlužníkovi, nýbrž předběžnému správci. Současně insolvenční soud předběžného správce ustanoví, jestliže ještě nebyl ustanoven (§ 113 IZ). V případě, že by osoby zavázané dlužníkovi v rozporu s předběžným opatřením plnily přímo dlužníkovi a plnění se nedostalo do majetkové podstaty, byly by tyto osoby svého závazku zproštěny pouze za předpokladu, že by prokázaly, že o předběžném opatření nemohly vědět.

Účinky, které IZ spojuje se zahájením insolvenčního řízení, trvají až do skončení insolvenčního řízení a v případě řešení úpadku dlužníka formou reorganizace do schválení reorganizačního plánu, ledaže by

IZ v konkrétních případech stanovil jinak (např. § 407 odst. 2 IZ).

3. MORATORIUM

V ustanovení § 115 a násl. zakotvuje IZ nový institut zvaný moratorium. Podstata moratoria záleží v tom, že za jeho trvání nelze po přechodnou dobu rozhodnout o úpadku dlužníka. Účelem je tedy poskytnutí omezeného časového rámce dlužníkovi tak, aby se tento se souhlasem věřitelů pokusil překonat úpadek, příp. hrozící úpadek.

Návrh na vyhlášení moratoria může podat výhradně dlužník-podnikatel, který není právnickou osobou v likvidaci. Jestliže insolvenční návrh podal dlužník je třeba návrh na vyhlášení moratoria podat v sedmidenní lhůtě. V případě insolvenčního návrhu věřitele stanoví IZ dlužníkovi lhůtu patnáctidenní od doručení insolvenčního návrhu soudem (§ 115 IZ). Vedle obecných náležitostí podání musí dlužník v návrhu uvést skutečnosti odůvodňující vyhlášení moratoria. Nezbytnou přílohou návrhu jsou písemné prohlášení většiny věřitelů počítané podle výše pohledávek, že s návrhem souhlasí, na kterém musí být podpisy úředně ověřeny, a další listiny uvedené v § 116 IZ.

O podaném návrhu je insolvenční soud v souladu s § 117 IZ povinen rozhodnout do konce pracovního dne nejbližší následujícího po dni, kdy mu takový návrh došel. Účinností rozhodnutí o vyhlášení moratoria zaniká nařízené předběžné opatření dle § 113 IZ, ledaže by insolvenční soud v rozhodnutí stanovil jinak. Moratorium může trvat maximálně 3 měsíce, přičemž tato lhůta může být se souhlasem věřitelů prodloužena o dalších 30 dnů (§ 119 IZ). Moratorium v první řadě zaniká uplynutím doby na kterou bylo vyhlášeno a dále z důvodů taxativně stanovených v § 124 IZ.

Jak bylo výše zmíněno, za trvání moratoria nelze vydat rozhodnutí o úpadku dlužníka.

Účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení však nejsou moratoriem dotčeny (§ 120 IZ). K překonání úpadku má nepochybně dlužníkovi dopomoci i § 122 IZ stanovící oprávnění dlužníka hradit přednostně závazky bezprostředně souvisící se zachováním provozu podniku, které vznikly v posledních třiceti dnech před vyhlášením moratoria nebo po něm. Citované ustanovení rovněž chrání dlužníka před výpovědí a odstoupením od tam uvedených smluv klíčových pro provoz podniku, jež v době vyhlášení moratoria trvaly alespoň 3 měsíce.

Dlužník odpovídá za škodu či jinou újmu, kterou by věřitelům v průběhu moratoria způsobil porušením svých povinností dle IZ. Jde o odpovědnost objektivní s ručením členů statutárního orgánu (§ 127 IZ).

IZ připouští, aby dlužník návrh na vyhlášení moratoria podal rovněž před zahájením insolvenčního řízení. V takovém případě insolvenční soud až do rozhodnutí o vyhlášení moratoria nezveřejňuje informace o průběhu řízení. Omezena je rovněž možnost nahlížení do soudního spisu. Využití institutu moratoria ještě před zahájením insolvenčního řízení tedy bude praktické zejména v případě obavy z poklesu hodnoty majetku dlužníka v důsledku zveřejnění informace o zahájení insolvenčního řízení.

4. PROJEDNÁNÍ INSOLVENČNÍHO NÁVRHU

Soud insolvenční návrh projedná, jestliže neshledá důvody pro jeho odmítnutí dle § 128 IZ (viz výše) a nerozhodne o zastavení řízení z důvodu absence podmínek řízení či zpětvzetí insolvenčního návrhu. V rámci projednání insolvenčního návrhu bude nezbytné osvědčit skutečnosti rozhodné pro rozhodnutí soudu. Takovou skutečností je zejména existence či neexistence dlužníkovy úpadku. Co se týče rozsahu zjišťovaných skutečností a způsobu jejich zjišťování, záleží do značné míry na tom, zda je pro-

jednáván insolvenční návrh věřitele či dlužníka.

U dlužnického insolvenčního návrhu zpravidla nebude k rozhodnutí třeba nařizovat jednání. Pro rozhodnutí soudu v takovém případě postačí, budou-li rozhodné skutečnosti osvědčeny údaji insolvenčního návrhu a jeho přílohami (§132 odst. 1 IZ). To neplatí v případě, že v insolvenčním řízení vyšly najevo skutečnosti, které jsou v rozporu s tvrzeními dlužníka v insolvenčním návrhu nebo jeho přílohách a ani v případě, že insolvenční soud zjistí, že další z osob oprávněných jednat za dlužníka, které insolvenční návrh nepodepsaly, s návrhem nesouhlasí (§ 132 odst. 3 IZ).

Naopak k rozhodnutí o věřitelském insolvenčním návrhu soud zpravidla jednání ve věci samé nařídí. Bez nařízení jednání může insolvenční soud rozhodnout pouze tehdy, jestliže plně vyhoví návrhu, kterému nikdo neodporoval, nebo v případě, že o návrhu lze rozhodnout na základě předložených listin a účastníci se vzdali svého práva na projednání věci, příp. s rozhodnutím věci bez nařízení jednání souhlasí (§ 133 odst. 1 IZ). Jednání k rozhodnutí o věřitelském návrhu je však soud povinen nařídít vždy v případech uvedených v § 133 odst. 2 IZ, tj. závisí-li rozhodnutí o věřitelském insolvenčním návrhu na zjištění sporných skutečností o tom, zda dlužník je v úpadku nebo hrozícím úpadku, jakož i v případě, že se provádí dokazování nad rámec důkazních návrhů účastníků. V naposledy uvedeném případě je soud povinen nařídít jednání i v případě insolvenčního návrhu dlužníka.

Ustanovení § 134 ukládá insolvenčnímu soudu, aby do deseti dnů od podání insolvenčního návrhu učinil úkony směřující k rozhodnutí věci a dále, aby o insolvenčním návrhu rozhodl bez zbytečného odkladu. Pro shora zmíněné případy, kdy soud může vzít rozhodné skutečnosti za osvědčené pouze z insolvenčního návrhu (§ 132 odst. 1 IZ), se soudu navíc ukládá, aby rozhodl ve lhůtě 15 dnů od podání insolvenč-

ního návrhu. Pokud je vyhlášeno moratorium, neskončí tato lhůta dříve, než 10 dnů od zániku moratoria.

5. ROZHODNUTÍ O ÚPADKU

Jestliže bylo v řízení osvědčeno nebo prokázáno, že je dlužník v úpadku, nebo že jeho úpadek hrozí, vydá insolvenční soud rozhodnutí o úpadku, jehož obsahové náležitosti vypočítává § 136 IZ. Rozhodnutí o úpadku se nedotýká účinků nařízeného předběžného opatření. Takovým předběžným opatřením bude zejména předběžné opatření omezující dlužníka v nakládání s majetkovou podstatou nařízené podle § 113 IZ.

V rozhodnutí o úpadku insolvenční soud, mimo jiné stanoví i propadnou lhůtu k přihlášení pohledávek. Tato lhůta nesmí být kratší třiceti dnů a delší dvou měsíců. V případě, že insolvenční soud s rozhodnutím o úpadku spojí rozhodnutí o povolení oddlužení, činí lhůta pro přihlášení pohledávek třicet dní.

Insolvenční soud v rozhodnutí o úpadku dále určí místo a termín konání schůze věřitelů a přezkumného jednání. Schůzi věřitelů svolá insolvenční soud tak, aby se konala nejpozději do dvou měsíců od rozhodnutí o úpadku a přezkumné jednání tak, aby se konalo nejpozději do dvou měsíců po uplynutí stanovené lhůty k přihlášení pohledávek, nejdříve však sedm dní od jejího uplynutí (§ 137 IZ).

Odvolání proti rozhodnutí o úpadku přichází v úvahu pouze v případě insolvenčního návrhu věřitele, kdy je k jeho podání oprávněn dlužník. Nově se v IZ stanoví, že dlužník může v odvolání namítat pouze neosvědčení svého úpadku nebo existenci překážky, která dle IZ brání rozhodnutí o úpadku. V odvolacím řízení nelze přihlížet ke skutečnostem, které nastaly po rozhodnutí o úpadku. Dlužník tedy nebude moci dosáhnout zrušení či změny rozhodnutí o

úpadku s poukazem na úhradu pohledávek, na jejichž podkladě insolvenční soud zjistil úpadek, poté co bylo vydáno rozhodnutí o úpadku. Za předpokladu, že dojde k potvrzení závěru soudu prvního stupně o úpadku dlužníka, nebude důvodem zrušení či změny rozhodnutí o úpadku ani skutečnost, že insolvenční navrhovatel nedoložil svou splatnou pohledávku za dlužníkem, příp. že navrhovatel v průběhu insolvenčního řízení ztratil způsobilost být účastníkem insolvenčního řízení (§ 141 IZ).

6. ZAMÍTNUTÍ INSOLVENČNÍHO NÁVRHU

Podstatně podrobněji, než je tomu v platné úpravě ZKV, vymezuje IZ důvody zamítnutí insolvenčního návrhu. Zřejmě nejčastějšími důvody zamítnutí insolvenčního návrhu bude nesplnění zákonných předpokladů pro rozhodnutí o úpadku dlužníka (např. nebyl osvědčen úpadek dlužníka nebo insolvenční návrh směřuje proti osobě vyjmuté z působnosti IZ) a neosvědčení toho, že navrhovatel a alespoň jedna další osoba má proti dlužníkovi splatnou pohledávku (§ 143 odst. 1 a 2 IZ). V této souvislosti je vhodné připomenout, že za takovou další osobu nelze dle citovaného ustanovení považovat toho, na koho navrhovatel v období šesti měsíců před podáním insolvenčního návrhu převedl některou ze svých pohledávek proti dlužníkovi nebo její část.

Z úpravy ZKV zůstala zachována možnost insolvenčního soudu zamítnout insolvenční návrh pro nedostatek majetku dlužníka. Samotný nedostatek majetku dlužníka však podle IZ k zamítnutí insolvenčního návrhu z tohoto důvodu nepostačuje, když IZ v § 144 předepisuje řadu dalších podmínek, které musí být splněny, aby bylo možné z uvedeného důvodu insolvenční návrh zamítnout.

Ustanovení § 143 odst. 3 IZ chrání dlužníka, který se dostal do platební neschopnosti nezaviněně v důsledku protiprávního jednání třetí osoby. Podle citovaného ustanov-

ení zamítne soud věřitelský insolvenční návrh i tehdy, pokud dlužník není v úpadku předlužením, přičemž jednáje v dobré víře zároveň osvědčí, že jeho platební neschopnost vznikla v důsledku protiprávního jednání třetí osoby a že se zřetelem ke všem okolnostem lze důvodně předpokládat, že platební neschopnost odvrátí do tří měsíců po splatnosti peněžitých závazků.

Konečně insolvenční návrh věřitele zamítne insolvenční soud i v případě, že dlužníkem je právnická osoba, přičemž stát nebo vyšší územně samosprávný celek po zahájení insolvenčního řízení převzal všechny její dluhy nebo se za ní zaručil (§ 143 odst. 4 IZ).

Účinností rozhodnutí o zamítnutí insolvenčního návrhu (tj. okamžikem jeho zveřejnění v insolvenčním rejstříku) zanikají účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení a případná předběžná opatření. Insolvenční soud však může v odůvodněných případech rozhodnout, že tyto účinky zaniknou až právní mocí zamítavého rozhodnutí (§ 146 odst. 1 IZ).

Odvolat se proti rozhodnutí o zamítnutí insolvenčního návrhu může pouze insolvenční navrhovatel (§ 145 odst. 1). To však neplatí v případě, že soud rozhodne o zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku dlužníka, kdy § 144 odst. 3 IZ opravňuje k podání odvolání rovněž věřitele, který doloží, že má za dlužníkem pohledávku (lhostejno, zda splatnou či nikoliv).

7. ODPOVĚDNOST NEÚSPĚŠNÉHO INSOLVENČNÍHO NAVRHOVATELE

Podstatně rozšířena oproti úpravě ZKV je odpovědnost neúspěšného insolvenčního navrhovatele za škodu způsobenou dlužníkovi v souvislosti se zahájeným insolvenčním řízením. Jestliže je řízení o věřitelském insolvenčním návrhu zastaveno nebo je návrh odmítnut vinou navrhovatele, kon-

struuje § 147 IZ nově právo dlužníka nebo jiného věřitele na náhradu škody nebo jiné újmy vzniklé zahájením insolvenčního řízení a opatřeními přijatými v jejich průběhu. Ve vztahu k nároku dlužníka se má v pochybnostech za to, že zavinění navrhovatele je dáno. Právo na náhradu škody nebo jiné újmy má dlužník nebo jiný dlužníkům věřitel i v případě, že byl insolvenční návrh zamítnut. To však neplatí, jestliže byl návrh zamítnut proto, že dlužník po jeho podání splnil své závazky osvědčující úpadek nebo z důvodu dle § 143 odst. 3 IZ. Jestliže byla neúspěšným navrhovatelem právnická osoba, ručí za splnění výše uvedených nároků členové jejího statutárního orgánu, ledaže prokáží, že bez zbytečného odkladu po podání návrhu informovali soud, že návrh není podán důvodně, příp. o tom, že není splněn některý z dalších zákonných předpokladů rozhodnutí o úpadku. Nárok na náhradu škody nebo jiné újmy je třeba uplatnit ve lhůtách a způsobem uvedeným v § 147 odst. 4 a 5 IZ.

8. ROZHODNUTÍ O ZPŮSOBU ŘEŠENÍ ÚPADKU

Insolvenční soud za splnění podmínek stanovených v IZ spojí s rozhodnutím o úpadku rozhodnutí o způsobu řešení úpadku. Insolvenční soud spojí s rozhodnutím o úpadku vždy i rozhodnutí o prohlášení konkursu, jestliže je dlužníkem osoba, u níž IZ vylučuje řešení úpadku reorganizací nebo oddlužením. V takovém případě může insolvenční soud nepochybně rozhodnout i o tom, že se v daném případě jedná o nepatrný konkurs ve smyslu § 314 IZ. Pokud dlužník v insolvenčním návrhu jako způsob řešení svého úpadku navrhl reorganizaci a předložil soudu reorganizační plán přijatý všemi skupinami věřitelů, spojí insolvenční soud s rozhodnutím o úpadku i rozhodnutí o povolení reorganizace. Obdobně insolvenční soud spojí s rozhodnutím o úpadku rozhodnutí o způsobu řešení úpadku, jestliže dlužník společně se svým insolvenčním

návrhem podá k insolvenčnímu soudu návrh na povolení oddlužení (§ 148 IZ).

Nejsou-li splněny shora uvedené podmínky pro spojení rozhodnutí o úpadku s rozhodnutím o způsobu řešení úpadku, rozhodne insolvenční soud o způsobu řešení úpadku samostatným rozhodnutím. Toto rozhodnutí musí insolvenční soud podle § 149 odst. 1 IZ vydat ve lhůtě tří měsíců po rozhodnutí o úpadku, nikoliv však před skončením schůze věřitelů, kterou insolvenční soud svolal v rozhodnutí o úpadku. Z logiky věci vyplývá, že insolvenční soud nemůže rozhodnout dříve, protože pokud jde o způsob řešení úpadku, je případným usnesením této schůze věřitelů za splnění níže uvedených předpokladů vázán.

Schůze věřitelů svolaná v rozhodnutí o úpadku může rozhodnutí o způsobu řešení úpadku přijmout kvalifikovaným způsobem, tj. jestliže pro něj hlasuje (i) nejméně polovina všech přítomných zajištěných věřitelů a nejméně polovina všech přítomných nezajištěných věřitelů počítáno podle výše jejich pohledávek, nebo alternativně (ii) nejméně 90 % přítomných věřitelů (zajištěných či nezajištěných) počítáno stejným způsobem. V této souvislosti je třeba dodat, že za přítomného věřitele nelze v tomto případě považovat toho, kdo hlasuje písemným způsobem (§ 151 IZ). Jestliže schůze věřitelů shora popsaným způsobem usnesení o způsobu řešení úpadku přijme, rozhodne insolvenční soud podle tohoto usnesení, ledaže by šlo o některou z výjimek uvedenou § 152 IZ.

Výše uvedeným způsobem stanoveným v § 149 odst. 1 IZ se nepostupuje, pokud dlužník podal návrh na povolení oddlužení v insolvenčním řízení zahájeném k insolvenčnímu návrhu věřitele. V takovém případě ukládá § 149 odst. 2 IZ insolvenčnímu soudu, aby o způsobu řešení úpadku rozhodl do 30 dnů.

Namísto rozhodnutí o způsobu řešení úpadku může insolvenční soud v souladu s § 158

IZ (po předchozím rozhodnutí o úpadku) rozhodnout o tom, že dlužník není v úpadku. Soud tak učiní v případě, jestliže ani po rozhodnutí o úpadku nebyl osvědčen úpadek dlužníka, nebo jestliže v řízení nezůstal žádný přihlášený věřitel a všechny pohledávky za podstatou (a jim postavené na roveň) jsou uspokojeny. Stejně rozhodnutí insolvenční soud vydá na návrh dlužníka, přiloží-li k němu dlužník listinu, na které věřitelé a insolvenční správce vyjádřili s návrhem souhlas. Podpisy všech uvedených osob musí být úředně ověřeny (§ 158 odst. 2 IZ). Právní mocí rozhodnutí o tom, že dlužník není v úpadku se insolvenční řízení končí (§ 158 IZ odst. 3 IZ).

9. UPLATŇOVÁNÍ POHLEDÁVEK VĚŘITELI

Obecným předpokladem uspokojení pohledávek v rámci některého ze stanovených způsobů řešení úpadku je obdobně jako v úpravě ZKV uplatnění pohledávek za úpadcem v insolvenčním řízení podáním přihlášky k insolvenčnímu soudu. IZ pak na různých místech stanoví, které pohledávky se uvedeným způsobem uspokojují, aniž by bylo nutné uplatnit je přihláškou (např. § 172 odst. 4 IZ či § 275 IZ). Nepřihlašují se ani pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky postavené jim na roveň, které se uplatňují přímo vůči insolvenčnímu správci způsobem dle § 203 IZ.

Na rozdíl od ZKV, podle kterého bylo možné podat přihlášku pohledávky až po rozhodnutí o prohlášení konkursu na majetek dlužníka, umožňuje IZ uplatnění pohledávek přihláškou již od okamžiku zahájení insolvenčního řízení, a to i v případě, že dosud nebyla zveřejněna výzva k podání přihlášek (§ 110 IZ). V dalším průběhu insolvenčního řízení lze přihlášky pohledávek podávat až do uplynutí lhůty stanovené k přihlášení pohledávek v rozhodnutí o úpadku. K přihláškám podaným po této lhůtě insolvenční soud nepřihlíží (§ 173 odst. 1 IZ).

Vlastní přihlášení pohledávky řeší IZ obdobně jako ZKV. Nejvýraznějším rozdílem je skutečnost, že pohledávky bude možné přihlásit výhradně na formuláři, jehož finální podobu stanoví prováděcí předpis (§ 176 IZ). Vyjma obecných náležitostí podání musí přihláška obsahovat zejména vylíčení skutečností, na nichž se pohledávka zakládá (důvod vzniku pohledávky) a její výši. Zajištění věřitelé musí ve své přihlášce navíc uvést, zda uplatňují právo na jejich uspokojení ze zajištění, označit druh zajištění a dobu jeho vzniku, jinak se má za to že zajištění uplatněno nebylo. Jde-li o pohledávku vykonatelnou, je třeba uvést i skutečnosti, o které věřitel vykonatelnost opírá (§ 174 IZ). Přihláška, včetně jejích příloh, se k insolvenčnímu soudu podává dvojmo.

Podání přihlášky pohledávky k insolvenčnímu soudu má ve vztahu k promlčecím a propadným lhůtám stejné účinky jako podání žaloby. Tyto účinky nastávají ode dne, kdy přihláška došla insolvenčnímu soudu (§ 173 odst. 4 IZ).

IZ nově postihuje sankcí známý nešvar stávajících konkurzních řízení spočívající v uplatňování nadhodnocených pohledávek. Podle § 178 IZ se k pohledávce nebude vůbec přihlížet, pokud bude následně zjištěná výše pohledávky menší než 50 % přihlášené částky. Důsledkem bude, že taková pohledávka se v insolvenčním řízení nespokojí. Věřiteli, který takovou pohledávku přihlásil, bude navíc insolvenčním soudem uloženo, aby ve prospěch majetkové podstaty zaplatil částku, o níž přihlášená pohledávka převýšila částku skutečně zjištěnou. Podobným způsobem budou postihováni zajištění věřitelé uplatňující vyšší hodnotu zajištění své pohledávky nebo lepší pořadí zajištění. Bude-li následně zjištěno, že hodnota zajištění je ve skutečnosti menší než 50 % hodnoty zajištění, kterou věřitel uvedl v přihlášce¹², příp. že má právo na uspokojení

¹² V této souvislosti se hodí poznamenat, že uvedení hodnoty zajištění není povinnou náležitostí přihlášky v konkurzním řízení.

jení ze zajištění v horším pořadí, nebude k jeho právu na uspokojení z předmětu zajištění přihlíženo. Zajištěnému věřiteli nadto insolvenční soud uloží, aby ve prospěch ostatních věřitelů, kteří přihlásili pohledávku se zajištěním ke stejnému majetku, zaplatil částku, o kterou hodnota zajištění uvedená v přihlášce převýšila hodnotu zajištění tak, jak byla ve skutečnosti zjištěna (§ 179 IZ). Z hlediska praktického uplatňování uvedených sankcí, má význam, za zaplacení těchto sankcí ručí osoby, které za věřitele přihlášku podepsaly (§ 181 IZ).

Nutno podotknout, že uvedené sankce mohou činit potíže v případech, kdy např. hodnota pohledávky bude z nějakého důvodu sporná. V takovém případě věřiteli nezbude, než nevykonávat práva s takovou pohledávkou spojená, neboť v takovém případě mu alespoň nebude možné uložit povinnost zaplatit shora uvedené sankce (§ 180 IZ).

Pro přezkoumávání přihlášených pohledávek podle IZ platí obdobná pravidla, jako stanovil ZKV. Zřejmě nejzásadnější novinkou je v tomto ohledu to, že věřitelům IZ nepřiznává právo popírat pohledávky jiných věřitelů. Toto oprávnění mají napříště pouze insolvenční správce a dlužník (§ 192 IZ).

V. KONKURS

IZ zachovává možnost řešit úpadek dlužníka formou konkursu. Konkurs nicméně není nadále koncipován jako samotné řízení, nýbrž jako jeden ze způsobů řešení úpadku, kterým se insolvenční řízení může vydat poté, co bude v insolvenčním řízení rozhodnuto o úpadku dlužníka.

Zatímco nové způsoby řešení úpadku jsou IZ určeny pouze pro určité kategorie dlužníků (v případě reorganizace jde o podnikatele a v případě oddlužení o nepodnikatele), je konkurs způsobem řešení úpadku do jisté míry univerzálním, a to v tom smyslu, že bude i nadále k dispozici pro řešení úpadku všech kategorií dlužníků. Jeho místo bude

zejména tam, kde řešení úpadku ostatními způsoby nebude ekonomicky efektivní nebo pro ně nebudou splněny předpoklady stanovené IZ. I tak lze předpokládat, že konkurs zůstane i po účinnosti IZ dominantním způsobem řešení úpadku. Nesmíme zapomenout ani na to, že i v případě řešení úpadku reorganizací nebo oddlužením rozhodne soud v zákonem stanovených případech o přeměně těchto alternativních způsobů řešení úpadku v konkurs (např. § 418 IZ).

Úprava v konkursu v IZ vychází ze stávající úpravy konkursu v ZKV, do které přináší jen omezené množství novinek zásadnějšího rázu. Tomu odpovídá i zákonná definice konkursu v § 244 IZ, podle které konkurs shodně se stávající úpravou záleží v poměrném uspokojení zjištěných pohledávek věřitelů z výnosu zpeněžení majetkové podstaty. Nezměněny zůstávají i další charakteristické atributy konkursu, a to jeho v zásadě likvidační charakter pro právnické osoby a skutečnost, že neuspokojené pohledávky nebo jejich části ani po skončení konkursu nezanikají, nestanoví-li IZ jinak. Poněkud kusá úprava ZKV však byla podstatně zpřesněna a doplněna, při čemž bylo v hojně míře přihlédnuto k rozsáhlé rozhodovací praxi, jež se za více než šestnáct let účinnosti ZKV ustálila a jejíž závěry byly přejaty přímo do textu IZ.

Stěžejními fázemi konkursu budou i nadále prohlášení konkursu soudem, zjištění a zajištění majetkové podstaty, její zpeněžení insolvenčním správcem a poměrné uspokojení insolvenčních věřitelů. Vzhledem k tomu, že tento průběh konkursu je většinou čtenářů důvěrně znám z platné úpravy nebudeme v dalším textu podrobně popisovat průběh jednotlivých stádií konkursu. Spíše se pokusíme postihnout alespoň základní změny, které IZ do úpravy konkursu přináší.

1. PROHLÁŠENÍ KONKURSU A JEHO ÚČIN- KY

Konkurs bude i nadále prohlašován rozhodnutím insolvenčního soudu. Toto rozhodnutí může být spojeno již s rozhodnutím insolvenčního soudu o úpadku dlužníka. Bude tomu tak vždy, jestliže bude dlužníkem osoba u níž IZ vylučuje řešení úpadku jiným způsobem (§ 148 IZ). V opačném případě může insolvenční soud o prohlášení konkursu rozhodnout samostatným rozhodnutím v tříměsíční lhůtě po rozhodnutí o úpadku dle § 149 IZ.

Okamžikem zveřejnění rozhodnutí o prohlášení konkursu v insolvenčním rejstříku nastávají účinky prohlášení konkursu. I zde je vhodné připomenout, že okamžikem prohlášení konkursu je třeba rozumět, den, hodinu a minutu (§ 71 odst. 2 IZ).

Zřejmě nejdůležitějším účinkem prohlášení konkursu bude i nadále přechod dispozičních oprávnění týkajících se majetkové podstaty z dlužníka na insolvenčního správce, který IZ řeší v § 246 v podstatě shodně s úpravou ZKV. Právní úkony dlužníka učiněné po prohlášení konkursu budou vůči věřitelům neúčinné, ledaže by šlo o odmítnutí daru nebo dědictví, které by bez souhlasu insolvenčního správce bylo neplatné. Stejně by tomu bylo, pokud by dlužník uzavřel dohodu o vypořádání dědictví umenšující jeho dědický podíl (§ 246 odst. 4 IZ). V souvislosti s novou úpravou okamžiku účinků konkursu IZ nově formuluje domněnku, podle které se má v případě pochybností za to, že pokud dlužník v den prohlášení konkursu nakládal s majetkovou podstatou, učinil tak až po přechodu dispozičních oprávnění na insolvenčního správce (§ 246 odst. 3 IZ). Ostatní účinky prohlášení konkursu upravuje IZ podobně jako stávající úprava, i když o poznání podrobněji. Z několika málo novinek stojí za zmínku zejména zákonný následek odstoupení od smlouvy o vzájemném plnění, pokud se insolvenční správce v patnáctidenní lhůtě nevyjádří ve smyslu, že smlouvu splní (§ 253 odst. 2 IZ) a možnost nájemce domáhat

se soudní ochrany před výpovědí nájemní smlouvy sjednané s dlužníkem jako pronajímatelem na dobu určitou ze strany insolvenčního správce (§ 256 odst. 2 IZ).

2. ZPENĚŽENÍ MAJETKOVÉ PODSTATY

Důležitou změnu oproti ZKV představuje § 283 odst. 2 IZ, podle kterého může insolvenční správce ke zpeněžení majetkové podstaty přikročit teprve po právní moci rozhodnutí o prohlášení konkursu. Dlužník tak bude napříště chráněn před negativními dopady zpeněžení jeho majetku v případě revize prvoinstančního rozhodnutí o prohlášení konkursu odvolacím soudem.

IZ v úpravě zpeněžování majetkové podstaty reflektuje celkové posílení postavení věřitelů v insolvenčním řízení, když stanoví, že ke zpeněžení podstaty může dojít teprve po první schůzi věřitelů. Věřitelé tak podle IZ budou mít možnost ovlivnit průběh zpeněžení majetkové podstaty, když o způsobu zpeněžení již nebude správce rozhodovat se souhlasem soudu, nýbrž věřitelského výboru (§ 286 odst. 2 IZ).

Výše uvedená časová omezení se z pochopitelných důvodů neuplatní v případě věcí bezprostředně ohrožených zkázou nebo znehodnocením, které bude možno i nadále zpeněžit neprodleně po prohlášení konkursu, a dále v případě, že insolvenční soud v konkrétním případě povolí výjimku.

IZ dále nově se stanoví předkupní právo státu k nemovitostem tvořícím pozemní část veřejného přístavu (§ 284 IZ).

Výslovně je zakotven rovněž zánik účinků výkonu rozhodnutí (exekuce) a věcných břemen vzniklých za nápadně nevýhodných podmínek poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, zatěžujících majetek podstaty v důsledku zpeněžení (§ 285 IZ). Tyto účinky zpeněžení majetkové podstaty jsou dosud na základě ZKV pouze implicitně dovozovány.

Nově jsou upraveny rovněž následky zpeněžení nemovitosti, kterou dlužník užívá k bydlení svému a své rodině. Pro tento

případ § 285 odst. 2 insolvenčního soudu stanoví dlužníkovi povinnost nemovitost vyklidit. Pokud tak dlužník neučiní dobrovolně, může se nabyvatel předmětné nemovitosti soudně domáhat jejího vyklizení. Dlužníkovi pak IZ pro případ zpeněžení jeho nemovitosti, kterou užívá k bydlení přiznává bytovou náhradu ve formě přístřeší (§ 285 odst. 3 IZ).

V neposlední řadě pak IZ na rozdíl od stávající úpravy stanoví oprávnění věřitelů přihlášených zajištěných pohledávek, kteří napříště budou moci insolvenčnímu správci dávat pokyny ohledně zpeněžení majetkové hodnoty, která zajišťuje jejich pohledávku. Těmito pokyny bude insolvenční správce vázán, ledaže by měl za to, že předmět zajištění lze zpeněžit výhodněji. V takovém případě se může obrátit na insolvenční soud s žádostí, aby pokyny zajištěného věřitele přezkoumal (§ 293 IZ).

3. USPOKOJENÍ POHLEDÁVEK

Pohledávky zajištěných věřitelů

Pohledávky zajištěných věřitelů [§ 2 písm. g) IZ] se dle IZ uspokojí z výtěžku předmětu zajištění, a to zásadně před rozvrhem (§ 305). Výraznou změnou ve prospěch zajištěných věřitelů je odstranění značně kritizovaného pravidla § 28 odst. 4 ZKV, podle kterého se zajištění (oddělení) věřitelé z výsledku zpeněžení předmětu zajištění uspokojují pouze do 70 % hodnoty výsledku zpeněžení, přičemž zbývající část jejich pohledávky se uspokojuje v rozvrhu. Napříště budou mít věřitelé zajištěných pohledávek podle § 298 IZ zásadně právo na uspokojení ze 100 % výtěžku zpeněžení předmětu zajištění. Od této částky je nicméně třeba odečíst náklady zpeněžení (nejvýše do 5 % výtěžku zpeněžení) a náklady na správu podstaty (nejvýše do 4 % výtěžku zpeněžení). Zajištěný věřitel může v konkrétním případě udělit souhlas k odečtení i vyšších částek na zpeněžení a správu předmětu zajištění.

Další pohledávky uspokojované před rozvrhem

Kdykoliv v průběhu konkursu, tedy před rozvrhem, se vedle pohledávek zajištěných věřitelů uspokojují rovněž pohledávky za majetkovou podstatou (§ 168 IZ), pohledávky postavené jim na roveň (§ 169 IZ). Pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou jsou novou kategorií pohledávek zaváděnou IZ. Ve skutečnosti sem patří zejména pracovní nároky známé z § 31 odst. 3 ZKV. Přivítat lze bezpochyby odstranění stávající legislativní mezery, když zákonodárce mezi pohledávky postavené na roveň pohledávkám za podstatou ve smyslu citovaného ustanovení zařadil i pohledávky na náhradu nákladů, které třetí osoby vynaložili na zhodnocení majetkové podstaty, mají-li z tohoto důvodu proti dlužníkovi pohledávku z bezdůvodného obohacení [§ 169 odst. 1 písm. f) IZ]. Uplatnění těchto pohledávek v konkursu je dle stávající úpravy mnohdy problematické, zejména za situace, kdy již uplynula lhůta pro přihlašování pohledávek podle § 22 odst. 2 ZKV.

IZ obsahuje podrobnou úpravu situace, kdy výtěžek zpeněžení majetkové podstaty nepostačuje k úhradě shora zmíněných pohledávek, které je třeba uspokojit před rozvrhem. V takovém případě se tyto pohledávky uspokojují podle klíče uvedeného v § 305 odst. 2 IZ. Nedostatečný výsledek zpeněžení se ovšem nikterak nedotkne věřitelů zajištěných pohledávek. Výtěžku zpeněžení předmětu zajištění lze totiž k uspokojení jiných pohledávek použít teprve po uspokojení pohledávky zajištěného věřitele.

Konečná zpráva a rozvrhové usnesení

Závěru konkursu bude shodně s úpravou ZKV i nadále předcházet zpracování konečné zprávy insolvenčním správcem, její projednání a vydání rozvrhového usnesení. I nadále lze rovněž kdykoliv v průběhu insolvenčního řízení a za předpokladu, že to umožňuje stav zpeněžení podstaty a věřitel-

ský výbor vysloví souhlas, povolit částečný rozvrh (§ 301 IZ).

Co se týče konečné zprávy a jejího projednání, vychází IZ v podstatě ze stávající úpravy, kterou však podstatně zpřesňuje. Na rozdíl od současné úpravy je však insolvenčnímu správci umožněno předložit konečnou zprávu také tehdy, pokud se nepodařilo zpeněžit všechny majetek náležející do majetkové podstaty, jestliže tento majetek může být z podstaty vyňat [§ 302 odst. 1 písm. b IZ].

Po pravomocném schválení konečné zprávy připraví insolvenční správce insolvenčnímu soudu návrh rozvrhového usnesení. Rozvrhové usnesení se netýká věřitelů pohledávek, které se uspokojí před rozvrhem, ani věřitelů případných podřízených a zůstatkových pohledávek ve smyslu § 172 IZ, které je možno uspokojit až po rozvrhu. IZ nepřebíral rozdělení pohledávek uspokojovaných v rozvrhu do dvou tříd známé z úpravy § 32 odst. 4 ZKV, když pracovní pohledávky spadající do první třídy se dle nové úpravy budou uspokojovat již před rozvrhem jako pohledávky postavené na roveň pohledávkám za podstatou (§ 169 IZ).

Další podstatnou změnu představuje § 306 odst. 4 IZ, dle kterého nebrání vydání rozvrhového usnesení existence přihlášených pohledávek, u nichž dosud nejsou dány podmínky pro jejich výplatu, nebo pohledávek sporných. V praxi půjde zejména o pohledávky, kterých se týká odvolání proti konečné správě, jakož i pohledávky ohledně nichž se dosud vede incidenční spor. Prostředky připadající na tyto pohledávky složí insolvenční správce do úschovy insolvenčního soudu a po odpadnutí překážek k jejich výplatě o nich vydá samostatné rozvrhové usnesení (§ 307 odst. 4 IZ). Naposledy uvedená změna by ve svém důsledku měla vést k odstranění průtahů a značnému urychlení konkursů, kde uspokojení přihlášených pohledávek vážne na mnohdy vleklých incidenčních sporech.

4. NEPATRNÝ KONKURS

Zcela novým institutem, který IZ přináší do českého úpadkového práva je tzv. nepatrný konkurs upravený v § 314 a násl. IZ. Nejedná se ve své podstatě o samostatný způsob řešení úpadku, ale spíše jakési odchylky od úpravy „obyčejného“ konkursu.

O tom, že se v konkrétním případě jedná o nepatrný konkurs insolvenční soud rozhodne i bez návrhu za předpokladu, že dlužníkem je:

- fyzická osoba-nepodnikatel, anebo
- fyzická osoba nebo právnická osoba, která je podnikatelem, ale její celkový obrat za poslední účetní období předcházející prohlášení konkursu nepřesahuje 2.000.000,- Kč a zároveň nemá více než 50 věřitelů.

Rozhodnutí o nepatrném konkursu může insolvenční soud spojit s rozhodnutím o prohlášení konkursu nebo jej může vydat kdykoliv později v průběhu konkursu. Stejně tak může rozhodnutí o tom, že jde o nepatrný konkurs zrušit, vyjde-li později najevo, že shora uvedené podmínky nejsou splněny (§ 314 odst. 3 a 4 IZ).

Jak bylo naznačeno výše, podstatou nepatrného konkursu je stanovení odchylek od standardního průběhu konkursu za účelem zjednodušení a tedy i celkového urychlení menších konkursů. Tyto odchylky vypočítává § 415 IZ. V nepatrném konkursu tak např. lze při přezkumném jednání projednat všechny otázky, o kterých by byla v případě standardního průběhu konkursu oprávněna rozhodovat pouze schůze věřitelů a rovněž přednést konečnou zprávu a vyúčtování a projednat případné námitky. I v nepatrném konkursu se projevuje posílení pozice věřitelů. To je zřejmé mj. z toho, že IZ dává schůzi věřitelů možnost uplatnění jakékoliv z odchylek podle § 415 IZ vyloučit.

V určitých případech pak může insolvenční soud stanovit i další odchylky od pravidelného postupu, než uvedené ve shora citovaném ustanovení a v konkrétním případě tak „ušít“ nepatrný konkurs na míru. Insolvenční soud tak může učinit za předpokla-

du, že stanovení takových odchylek není v rozporu s usnesení schůze věřitelů, předmětné odchylky povedou k rychlému a hospodárnému průběhu řízení a nebude dotčeno postavení zajištěných věřitelů ani zásady insolvenčního řízení (§ 415 odst. 2 IZ).

VI. REORGANIZACE

Úprava reorganizace v IZ našla inspiraci zejména v části 11 úpadkového zákona USA (US Bankruptcy Code; 1978) a dále v úpravě německé a rakouské. Reorganizace je alternativou konkursu pro případ řešení úpadku dlužníků-podnikatelů provozujících zpravidla velký podnik, který může nadále přinášet hodnoty. Přidaná hodnota reorganizace bude dána tam, kdy z hlediska uspokojení věřitelů není účelné zcela ukončit činnost podniku úpadce a věřitele uspokojit prodejem dílčích majetkových aktiv v konkursu. Reorganizace tak bude za určitých okolností vhodná zejména tehdy, pokud jednotlivé majetkové složky mají větší hodnotu, pokud fungují společně dohromady jako podnik. Východiskem je zachování hodnoty běžícího podniku („*going concern*“). Jinými slovy ekonomickým předpokladem reorganizace podniku úpadce je jeho tzv. provozní hodnota, která musí být vyšší než součet hodnot jednotlivých aktiv. Bude zpravidla neekonomické provádět reorganizaci podniku úpadce, jehož aktivem jsou např. pouze budovy určené k pronájmu. V takovém případě bude vhodnější postupovat v rámci konkursu a taková aktiva zpeněžit, neboť přidaná provozní hodnota v rámci takového podniku nebude dána. Naopak bude vhodné reorganizovat např. podnik, který získal zvláštní oprávnění (koncesi), která je klíčovou hodnotou takového podniku. Při rozprodání takového podniku v rámci konkursu by tato koncese nemohla být zpeněžena, resp. její provozní hodnota by nemohla být využita.

Základním účelem reorganizace je, v souladu s cílem celého IZ, zajistit co největší výnos věřitelům, a to na základě plnění sjednaného a soudem schváleného reorganizačního plánu. Reorganizací se tak rozumí, jak je stanoveno v legální definici reorganizace uvedené v § 316 IZ, zpravidla postupné uspokojování pohledávek věřitelů při zachování provozu dlužníkovy podniku, zajištěné opatřeními k ozdravení hospodaření tohoto podniku podle soudem schváleného reorganizačního plánu s průběžnou kontrolou jeho plnění ze strany věřitelů.

Věřitelé mají při reorganizaci ze všech způsobů řešení dlužníkovy úpadku nejvíce oprávnění, kdy bude zejména na nich, zda a případně jakým směrem se bude proces reorganizace ubírat. Insolvenční soud a insolvenční správce zastávají zejména funkci strážce zákonnosti a funkci kontrolní. Pro úspěšné uplatnění reorganizace přitom bude zásadní, nakolik budou věřitelé schopni se navzájem na řešení úpadku dlužníka dohodnout, aniž by v konečném důsledku museli spoléhat na soud, zda reorganizaci dle některého z předložených plánů schválí či nikoli. Taková jednání věřitelů a dlužníka budou patrně velmi intenzivní a v mnoha případech lze předpokládat i jejich časovou náročnost. Věřitelům se však nabízí nepřehledné množství možností a postupů, jak úpadek dlužníka ve svůj vlastní prospěch vyřešit.

Základními předpoklady úspěšné reorganizace bude především (i) dojednání, sestavení a schválení ekonomicky a právně správného a adekvátního reorganizačního plánu, (ii) přesvědčení věřitelů, že reorganizace jim přinese vyšší uspokojení pohledávek než konkurs, (iii) zájem věřitelů na tom, aby úpadek nebyl v rámci konkursu likvidován, a hlavně (iv) schopnost úpadce generovat finanční zdroje, prostřednictvím kterých bude hradit své závazky v souladu se schváleným reorganizačním plánem.

Vzhledem k podmínkám vstupu do reorganizace, nákladnosti tohoto procesu¹³ a místnímu ekonomickému prostředí lze však předpokládat, že i nadále bude konkurs ve vztahu k převážné většině podnikatelských subjektů jediným možným řešením jejich úpadku.

1. OSOBNÍ PŮSOBNOST REORGANIZACE

Reorganizace je určena výhradně k řešení úpadku nebo hrozícího úpadku dlužníků podnikatelů bez rozdílu, zda se jedná o osoby fyzické či právnické, přičemž reorganizace se týká podniku úpadce (§ 316 odst. 2 IZ). Zákon počítá s tím, že reorganizace bude přicházet v úvahu zpravidla pro větší podniky, jejichž obrat činil v minulém účetním období alespoň 100 milionů Kč, nebo které zaměstnávají alespoň 100 zaměstnanců¹⁴ (§ 316 odst. 4 IZ).

Zákon však nevylučuje, aby rovněž menší podnikatel předjednal s věřiteli možnost řešení jeho úpadku formou reorganizace. K tomu se vyžaduje, aby takový dlužník předložil v zákonem stanovených lhůtách reorganizační plán schválený alespoň polovinou všech zajištěných věřitelů počítanou podle výše jejich pohledávek a všech nezajištěných věřitelů počítanou rovněž podle výše jejich pohledávek (§ 316 odst. 5 IZ).

¹³ Reorganizace bude zpravidla vyžadovat značné financování související s dalším provozem podniku úpadce. Finanční prostředky mohou být za tímto účelem získány prostřednictvím nové úpravy úvěrového financování dle § 41 IZ. IZ v tomto ustanovení počítá s možností uzavření úvěrových smluv a smluv na dodávky energií. Pohledávky z těchto smluv jsou v reorganizaci zvýhodněny (viz § 357 IZ).

¹⁴ Dle aktuálního znění IZ se mezi tyto zaměstnance počítají pouze zaměstnanci zaměstnávaní v hlavním pracovním poměru. Parlamentem byla v době přípravy tohoto článku přijata novela IZ, dle které by měl být změněn požadavek na předpokládaný počet zaměstnanců pro vstup do reorganizace. Dle této novely by se do požadovaného počtu zaměstnanců započítávali i zaměstnanci mimo hlavní pracovní poměr.

2. REORGANIZACE PŘEDJEDNANÁ PŘED ZAHÁJENÍM INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ

Zákon v příslušných ustanoveních o přijetí reorganizačního plánu věřiteli (§ 344 a násl. IZ) počítá s možností přijetí reorganizačního plánu věřiteli ještě před samotným zahájením insolvenčního řízení.

Předjednání reorganizace a předchozí schválení reorganizačního plánu může být praktické zejména s ohledem na rychlost celého následného insolvenčního řízení prováděného formou reorganizace. Právě vyjednávání a přijetí reorganizačního plánu věřiteli může být časově nejnáročnější fází celé reorganizace, a to vždy s nejistým výsledkem, zda úpadek dlužníka nebude v konečném důsledku řešen konkursem.

V případě, že by proces vyjednávání a přijetí reorganizačního plánu věřiteli předcházel samotnému zahájení insolvenčního řízení, zredukovalo by se insolvenční řízení na následující fáze: insolvenční návrh dlužníka spojený s návrhem na povolení reorganizace doložený přijatým reorganizačním plánem → prohlášení úpadku dlužníka a povolení reorganizace soudem → schválení reorganizačního plánu soudem → plnění reorganizačního plánu.

Níže se budeme zabývat reorganizací ve „standardní“ podobě s vyjednáváním reorganizačního plánu po povolení reorganizace soudem. Reorganizace v tomto režimu bude mít následující fáze: insolvenční návrh → (návrh na povolení reorganizace) → rozhodnutí o úpadku dlužníka → (návrh na povolení reorganizace) → rozhodnutí schůze věřitelů o řešení dlužníkovy úpadku reorganizací → povolení reorganizace soudem → dojednávání, sestavení a přijetí reorganizačního plánu → schválení reorganizačního plánu soudem → plnění reorganizačního plánu → ukončení reorganizace (neúspěšně přeměnou v konkurs či úspěšně splněním reorganizačního plánu).

3. NÁVRH NA POVOLENÍ REORGANIZACE

Aktivně legitimováni k podání návrhu na povolení reorganizace jsou dlužník anebo každý přihlášený věřitel (§ 317 odst. 1 IZ). Ať již podá návrh věřitel nebo dlužník, musí být tato osoba vždy v dobré víře, že jsou nebo budou splněny všechny podmínky pro schválení reorganizačního plánu (§ 317 odst. 2 IZ). Návrh na povolení reorganizace lze podat nejpozději do deseti dnů před první schůzí věřitelů, která se má konat po rozhodnutí o úpadku. Výjimkou z tohoto pravidla je případ, kdy dlužník podal sám insolvenční návrh pro hrozící úpadek. Takový dlužník je oprávněn podat návrh na povolení reorganizace nejpozději do rozhodnutí insolvenčního soudu o úpadku (§ 318 odst. 1 IZ).

Podává-li návrh na povolení reorganizace dlužník, musí tento návrh, vedle obecných náležitostí pro podání vyžadovaných dle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění (dále jen „občanský soudní řád“), obsahovat podle § 319 IZ také:

- (i) označení dlužníka a osob oprávněných za něho jednat;
- (ii) dlužníkovi známé údaje o kapitálové struktuře a majetku osob, které dlužníka ovládají nebo které tvoří s dlužníkem koncern, včetně údaje o tom, zda ohledně některé z těchto osob neprobíhá insolvenční řízení, anebo prohlášení, že není takových osob;
- (iii) údaj o způsobu navrhované reorganizace; a
- (iv) v příloze dále seznam majetku a závazků, popřípadě prohlášení o aktuálních změnách oproti dříve předloženým seznamům.

Podává-li návrh na povolení reorganizace věřitel, musí jeho návrh obsahovat údaje uvedené sub (i) a (iii). Údaje uvedené sub (ii) věřitel uvede pouze v případě, že mu

jsou známy. Věřitelský návrh navíc musí být schválen schůzí věřitelů (§ 323 IZ).

4. POVOLENÍ REORGANIZACE INSOLVENČNÍM SOUDEM

O povolení reorganizace rozhoduje insolvenční soud. Je však přitom vázán názorem schůze věřitelů, svolané za účelem rozhodnutí o způsobu řešení úpadku (viz § 325 IZ ve spojení s § 152 IZ). Pokud schůze věřitelů předpokládaným počtem hlasů dle § 151 IZ¹⁵ rozhodne o způsobu řešení úpadku reorganizací, může insolvenční soud návrh na povolení reorganizace zamítnout dle § 326 odst. 1 tehdy:

- lze-li se zřetelem ke všem okolnostem předpokládat, že návrhem je sledován nepoctivý záměr;
- návrh byl i přes jeho předchozí zamítnutí opětovně navržen v tomtéž insolvenčním řízení stejnou osobou;
- jedná-li se o věřitelský návrh, který neschválila schůze věřitelů.

Pokud insolvenční soud návrh neodmítne (§ 320 IZ), nedojde ke zpětvzetí návrhu (§ 322 IZ), ani návrh nezamítne, rozhodne usnesením o povolení reorganizace (§ 328 IZ).

Právní mocí usnesení o povolení reorganizace se ruší dosavadní omezení dispozičních oprávnění dlužníka vyplývající ze zákona nebo rozhodnutí insolvenčního soudu, nerozhodne-li soud dle § 332 IZ jinak (§ 330 odst. 2 IZ). Ačkoli bude dlužník nadále oprávněn k dispozičním úkonům ke svému majetku, potřebuje k právním úkonům, které mají z hlediska nakládání s podstatou

¹⁵ Tj. nejméně polovinou všech přítomných zajištěných věřitelů počítanou podle výše jejich pohledávek a nejméně polovinou všech přítomných nezajištěných věřitelů počítanou podle výše jejich pohledávek, nebo nejméně 90 % přítomných věřitelů, počítanými podle výše pohledávek.

zásadní význam, souhlas věřitelského výboru. Za právní úkony, které mají podle § 330 odst. 3 zásadní význam, se považují úkony, v jejichž důsledku se významně změní hodnota majetkové podstaty nebo postavení věřitelů anebo míra uspokojení věřitelů. Mezi takové úkony budou patřit zejména dispoziční úkony významnějšího rozsahu s majetkem zahrnutým do majetkové podstaty či přebírání zásadnějších závazků dlužníkem souvisejících s dalším provozem podniku. Sankcí za provedení takového úkonu bez souhlasu věřitelského výboru bude odpovědnost dlužníka za škodu či jinou újmu a solidární ručení členů statutárního orgánu za splnění takového závazku z titulu náhrady škody dlužníkem (§ 330 odst. 3 IZ).

Dalším ze zásadních účinků rozhodnutí o povolení reorganizace je přenos části působnosti valné hromady (členské schůze) dlužníka na insolvenčního správce (§ 333 odst. 1 IZ). Valná hromada dlužníka nadále rozhoduje pouze o zvolení či odvolání členů orgánů dlužníka, avšak takové rozhodnutí nabývá účinnosti až poté, co s ním vyjádří souhlas věřitelský výbor (§ 333 odst. 2 IZ). Věřitelskému výboru rovněž přísluší právo volit nové členy orgánů dlužníka, neučiní-li tak včas valná hromada dlužníka (§ 333 odst. 3 IZ). Insolvenční správce společně s věřiteli mají dále rozhodující vliv na rozhodování o výši platů vedoucích zaměstnanců dlužníka (§ 330 odst. 5 IZ). Zákon tak omezuje vliv vlastníků dlužníka na dlužníka samotného v souladu s jejich postavením v insolvenčním řízení, kde jsou společníci či členové dlužníka uspokojováni jako poslední z posledních (viz § 172 odst. 3 IZ).

5. REORGANIZAČNÍ PLÁN

Základním stavebním kamenem celé reorganizace je reorganizační plán. Smyslem reorganizačního plánu je vymezit právní postavení dotčených osob v důsledku povolené reorganizace, a to na základě opatření sledujících ozdravení provozu dlužníka

podniku a uspořádání vzájemných vztahů mezi dlužníkem a jeho věřiteli (viz legální definice § 338 odst. 1 IZ). Reorganizační plán lze obrazně přirovnat k jakési globální dohodě o narovnání mezi věřiteli a dlužníkem, která podléhá schválení soudem a na základě které dochází zpravidla k zániku dosavadních závazků dlužníka vůči věřitelům a k zániku práv třetích osob k majetku v podstatě za současného vzniku závazků nových, které mají být za podmínek dle reorganizačního plánu při dodržení stanoveného harmonogramu zpravidla postupně uspokojovány.

Reorganizační plán musí obsahovat zejména následující náležitosti vymezené v § 340 a 341 IZ, které rovněž názorně ilustrují podstatu tohoto plánu:

- rozdělení věřitelů do skupin s určením, jak bude nakládáno s jejich pohledávkami v rámci jednotlivých skupin,
- určení způsobu reorganizace,
- určení opatření k plnění reorganizačního plánu, včetně určení osob oprávněných s majetkem v podstatě nakládat,
- údaje o podmínkách dalšího provozu podniku dlužníka,
- uvedení osob, které budou financovat reorganizační plán či převezmou závazky dlužníka, popř. zajistí jejich splnění,
- predikce vlivu reorganizačního plánu na zaměstnanost v podniku včetně uvedení opatření ovlivňujících zaměstnanost,
- údaj o případných závazcích dlužníka vůči věřitelům po skončení reorganizace,
- údaj o zajištění splnění pohledávek, o kterých dosud probíhá incidenční spor, a pohledávek vázaných na odkládací podmínku,

- formu a rozsah zásahu do práv reorganizací dotčených věřitelů,
- identifikaci nově zapisovaných a vymazávaných údajů z obchodního rejstříku, k jejichž změně má dojít v důsledku reorganizace, pokud nevyplývají z kontextu.

Reorganizační plán musí být reálný, což je vyjádřeno v ust. § 340 odst. 3 IZ, dle kterého musí být reorganizační plán sestaven tak, aby údaje v něm obsažené věrně zobrazovaly ekonomické a právní možnosti dlužníka. K reorganizačnímu plánu je třeba přiložit doklady uvedené v § 342 IZ.

Zákon v § 341 odst. 1 uvádí demonstrativní výčet v úvahu přicházejících způsobů provedení reorganizace, přičemž připouští rovněž kombinaci různých způsobů. V rámci reorganizace tak lze přistoupit k odpuštění části dluhu, zmírnění nebo odpuštění úroku z dlužné částky, popř. prodloužení období splatnosti dluhu apod. Reorganizace však může být i složitější, kdy některé pohledávky mohou být transformovány v equitu, nebo mohou být zrušeny a vydány nové akcie, snížen nebo zvýšen základní kapitál, provedena fúze s jinou osobou, změněny zakladatelské či jiné korporátní dokumenty úpadce apod. Vše bude záležet na kreativitě a schopnosti dlužníka a věřitelů vyjednat podmínky reorganizačního plánu. Záleží tak na dlužníku a zejména na věřitelích, jaký způsob v reorganizačním plánu sjednají a odsouhlasí. Zásadním kritériem přitom zůstává, že reorganizace nemůže být provedena způsobem, který odporuje zákonu či jej obchází, nebo kterým není sledován poctivý záměr¹⁶.

6. SESTAVENÍ REORGANIZAČNÍHO PLÁNU

Sestavení reorganizačního plánu je upraveno v § 339 a násl. IZ. Přednostní právo

¹⁶ K tomu viz kritéria pro schválení reorganizačního plánu soudem dle § 348 odst. 1 písm. a) a b) IZ.

k sestavení reorganizačního plánu má dlužník, pokud se takového práva nevzdá nebo pokud věřitelé či insolvenční soud nerozhodnou jinak. Zákon tím předpokládá, že právě dlužník, resp. jeho management, má nejlepší znalost svých vlastních poměrů, což platí zejména ve fázích bezprostředně navazujících na zahájení insolvenčního řízení. Dlužník má na sestavení reorganizačního plánu 120 dnů počítaných od rozhodnutí o povolení reorganizace, které mohou být prodlouženy insolvenčním soudem o dalších maximálně 120 dnů. Celkem tedy až 240 dnů.

Věřitelé však mohou dlužníkovi jeho přednostní právo na sestavení reorganizačního plánu dopředu odejmout na schůzi věřitelů a dále mohou určit osobu, která reorganizační plán sestaví. Insolvenční soud by takové rozhodnutí schůze věřitelů měl respektovat a sestavením plánu pověřit osobu zvolenou věřiteli.

Zákon rovněž předpokládá možnost insolvenčního soudu odejmout přednostní právo dlužníka k sestavení reorganizačního plánu, pokud skutečnosti nasvědčují tomu, že dlužník v sestavování reorganizačního plánu řádně nepokračuje, maří provedení reorganizace nebo neplatí zajištěným věřitelům úroky dle § 171 odst. 3 IZ. Insolvenční soud tak učiní i bez návrhu. V takovém případě pověří insolvenční soud sestavením reorganizačního plánu jinou osobu, resp. osobu. Lhůta pro sestavení reorganizačního plánu pro tuto osobu je stejná jako lhůta pro dlužníka, tedy maximálně 240 dnů.

Společně s reorganizačním plánem je pověřená osoba (předkladatel) povinna zpracovat zprávu o reorganizačním plánu dle § 343 IZ. Účelem zprávy o reorganizačním plánu je poskytnout věřitelům veškeré nezbytné podklady a informace k tomu, aby mohli o přijetí reorganizačního plánu kvalifikovaně rozhodnout, zejména pak informace o formě a míře uspokojení jednotlivých skupin věřitelů. Zprávu je třeba nejprve předložit insolvenčnímu soudu ke schválení

a následně zveřejnit v dostatečném předstihu (ze zákona alespoň 15 dnů) před konáním schůze věřitelů, jež má rozhodnout o přijetí reorganizačního plánu.

7. PŘIJETÍ REORGANIZAČNÍHO PLÁNU VĚŘITELI

Rozdělení věřitelů do skupin

Insolvenčního řízení se zpravidla účastní různé skupiny věřitelů s různými zájmy. Postoj každé skupiny věřitelů k provedení reorganizace a míře uspokojení jednotlivých věřitelů bude rozdílný. Příkladem může být rozdíl v zájmech zajištěných a nezajištěných věřitelů, kdy zajištění věřitelé budou mít zpravidla zájem na tom, aby byli co nejdříve uspokojeni z majetku dlužníka, kterým jsou jejich pohledávky zajištěny. Lze proto předpokládat, že zajištění věřitelé budou volit konkurs. Naopak uspokojení nezajištěných věřitelů v konkursu nebývá příliš vysoké, proto se budou pokoušet o reorganizaci dlužníka, pokud to bude jen trochu možné. Navíc někteří nezajištění věřitelé mohou mít i jiné zájmy než pouhé uspokojení jejich dosavadních pohledávek, kterých by mohlo být reorganizací dosaženo, např. zájem zaměstnanců na zachování pracovních míst či zájem dodavatelů dlužníka na zajištění dalších plnění dlužníkovi. Jednotlivé skupiny věřitelů tak mají různou motivaci k (ne)přijetí reorganizačního plánu. Různé protichůdné zájmy jednotlivých skupin věřitelů je proto třeba zohlednit tak, aby některými věřiteli nebylo bezdůvodně bráněno jinak opodstatněné reorganizaci, avšak aby na druhé straně nedošlo k neopodstatněnému poškození těchto věřitelů tím, že v reorganizaci budou uspokojeni méně než v konkursu.

Tuto různost zájmů věřitelů zákon zohledňuje rovněž tím, že pro účely vyjednávání a přijetí reorganizačního plánu předpokládá rozdělení věřitelů do skupin dle jejich postavení tak, aby v každé skupině byli věřite-

lé se zásadně shodným právním postavením a se zásadně shodnými hospodářskými zájmy (§ 337 odst. 1 IZ). Rozdělení věřitelů do skupin s odůvodněním takového rozdělení je podstatnou obsahovou náležitostí reorganizačního plánu [§ 340 odst. 1 písm. a) IZ]. V praxi lze přitom očekávat, že osoba sestavující reorganizační plán vymezí skupiny věřitelů takovým způsobem, aby byl reorganizační plán pokud možno věřiteli přijat. Z pohledu věřitelů, kteří s přijetím reorganizačního plánu nesouhlasili, lze rovněž očekávat, že rozdělení věřitelů do skupin bude jedním z nejčastějších terčů námitek zákonnosti reorganizačního plánu při následném schvalování reorganizačního plánu soudem dle § 348 IZ.

Samostatnou skupinou věřitelů pro účely přijetí reorganizačního plánu jsou přitom dle § 337 odst. 2 IZ obligatorně vždy každý zajištěný věřitel, společníci a členové dlužníka a tzv. nedotčení věřitelé, resp. věřitelé nedotčených pohledávek. Nedotčenou pohledávkou se rozumí pohledávka, jejíž kvalita (výše, splatnost a další vlastnosti) se reorganizačním plánem nezmění¹⁷, a dále pohledávka, o které to její věřitel písemně uzná. Základní účel vymezení nedotčených pohledávek a jejich zařazení do jedné skupiny je promítnut v § 347 odst. 4 IZ, dle kterého platí, že skupina věřitelů nedotčených pohledávek se vždy považuje za skupinu, která reorganizační plán přijala, což platí jednotlivě i o věřitelích této skupiny. To bude mít zásadní význam při vyjednávání a přijetí reorganizačního plánu věřiteli, neboť více zájmů jednotlivých skupin znamená také větší riziko pro přijetí reorganizačního plánu. V praxi tak velcí nezajištění věřitelé, kteří budou mít vliv na sestavování reorganizačního plánu, raději vyplatí menší věřitele, aby zvýšili pravděpodobnost přijetí reorganizačního plánu, resp. jeho následné schválení soudem.

¹⁷ K tomu blíže viz § 337 odst. 3 a 4 IZ.

Přijetí reorganizačního plánu

Pro účely přijetí reorganizačního plánu svolá insolvenční soud schůzi věřitelů (§ 344 odst. 1 IZ). Není však vyloučeno, aby o přijetí reorganizačního plánu hlasovali jednotliví věřitelé za podmínek § 346 IZ rovněž mimo schůzi věřitelů, přičemž výsledky hlasování dosažené mimo schůzi věřitelů se přičtou k výsledkům hlasování na schůzi věřitelů (§ 345 odst. 2 IZ). Pokud všechny skupiny věřitelů hlasovaly o přijetí reorganizačního plánu nebo považuje-li se reorganizační plán za přijatý bez hlasování, není třeba schůzi věřitelů za účelem přijetí reorganizačního plánu dále svolávat (§ 344 odst. 3 IZ).

O přijetí reorganizačního plánu se hlasuje dle § 347 IZ v jednotlivých skupinách věřitelů stanovených reorganizačním plánem. Reorganizační plán je přijat příslušnou skupinou věřitelů tehdy, jsou-li kumulativně splněny následující podmínky: (i) nejméně 1/2 polovina všech věřitelů dané skupiny dle výše pohledávek a zároveň (ii) většina hlasujících věřitelů této skupiny hlasuje pro přijetí reorganizačního plánu. U věřitelské skupiny tvořené společníky a členy dlužníka je vedle většiny hlasujících společníků či členů vyžadována rovněž 2/3 většina počítaná podle podílu na základním kapitálu, pokud je dlužník osobou se základním kapitálem. Má-li věřitel více pohledávek v různých skupinách, hlasuje o každé z těchto pohledávek samostatně. Věřitelé nedotčených pohledávek o přijetí reorganizačního plánu nehlasují, přičemž se má za to, že tato skupina (stejně tak jako každý jednotlivý věřitel této skupiny) reorganizační plán přijala.

8. SCHVÁLENÍ REORGANIZAČNÍHO PLÁNU SOUDEM

Poté, co jednotlivé skupiny věřitelů rozhodnou o (ne)přijetí reorganizačního plánu, je třeba, aby reorganizační plán schválil

soud. S ohledem na úlohu soudu při jeho rozhodování o schválení reorganizačního plánu je možné rozlišit tři základní situace:

- reorganizační plán byl přijat všemi skupinami věřitelů;
- reorganizační plán byl přijat alespoň jednou skupinou věřitelů;
- reorganizační plán nebyl přijat ani jednou skupinou věřitelů;

V případě přijetí reorganizačního plánu všemi skupinami věřitelů insolvenční soud v souladu s § 348 odst. 1 IZ reorganizační plán schválí, jestliže: (a) je v souladu se zákonem, (b) není nepoctivý, (c) každý z věřitelů bude uspokojen alespoň v takové míře, v jaké by byl zřejmě uspokojen při konkursu, ledaže dotčení věřitelé s nižším uspokojením projeví souhlas a (d) pohledávky za majetkovou podstatou budou uspokojeny nejpozději ihned po účinnosti reorganizačního plánu, ledaže s pozdějším plněním projeví příslušný věřitel souhlas.

V případě přijetí reorganizačního plánu alespoň jednou skupinou věřitelů (vyjma skupiny společníků a členů dlužníka) insolvenční soud reorganizační plán může schválit, jestliže reorganizační plán (a) zajišťuje rovné zacházení s pohledávkami věřitelů, kteří hlasovali proti přijetí plánu (podmínka rovnosti), (b) je uskutečnitelný, tj. plněním reorganizačního plánu se dlužník nedostane znovu do úpadku nebo do likvidace (podmínka uskutečnitelnosti) a (c) je spravedlivý vůči každé skupině věřitelů, která jej nepřijala (podmínka spravedlnosti). Jedná se o tzv. test nejlepšího zájmu, který slouží k tomu, aby jinak spravedlivý a vhodný reorganizační plán nebyl bezdůvodně zmařen některou ze skupin věřitelů.

Zákon v § 349 stanoví podmínky, za kterých se považuje reorganizační plán pro účely jeho schválení soudem i přes nesouhlas některých skupin věřitelů vůči těmto skupinám věřitelů za spravedlivý. Vůči zajištěným věřitelům je reorganizační plán spravedlivý vždy tehdy, (i) získají-li tito

věřitelé na základě reorganizačního plánu stejný nebo obdobný druh zajištění, v témže pořadí, ke stejnému nebo obdobnému majetku dlužníka nejméně stejné hodnoty a (ii) obdrží-li plnění, jehož současná hodnota ke dni účinnosti reorganizačního plánu se bude rovnat nejméně hodnotě zajištění stanovené ve znaleckém posudku. Uvedené podmínky jsou kumulativní. Obecně lze tedy říci, že reorganizační plán bude vůči zajištěným věřitelům spravedlivý vždy, pokud na základě reorganizačního plánu dostanou obdobné plnění zajištěné obdobným zajištěním, jaké měli zaručeno před insolvenčním řízením.

Vůči každé ze skupin nezajištěných věřitelů se reorganizační plán bude považovat za spravedlivý, pokud (i) současná hodnota plnění, které má konkrétní věřitel takové skupiny obdržet, odpovídá alespoň hodnotě jeho zjištěné pohledávky s úrokem nebo (ii) pokud podle takového plánu žádný z podřízených věřitelů¹⁸ neobdrží dle plánu žádné plnění. Tyto podmínky jsou alternativní. První z uvedených podmínek může být při přípravě reorganizačního plánu, dle kterého mají být uspokojeni rovněž podřízení věřitelé, zohledněna ve vztahu k takové skupině nezajištěných věřitelů, u které se předpokládá, že nebude hlasovat pro přijetí reorganizačního plánu. Dle druhé z uvedených podmínek postačí, pokud nezajištění věřitelé budou uspokojeni byť i jen v nepatrné části, pokud podřízení věřitelé nemají být dle reorganizačního plánu uspokojeni vůbec. Podmínkou však stále zůstává, že nezajištění věřitelé dostanou alespoň plnění odpovídající tomu, co by dostali v konkursu (viz § 348 odst. 1 písm. d) IZ). Vůči společníkům a členům dlužníka je reorganizační plán spravedlivý tehdy, pakliže podle reorganizačního plánu má každý z těchto věřitelů ke dni účinnosti reorganizačního plánu obdržet alespoň plnění odpovídající likvidačnímu zůstatku, které by zřejmě obdržel v likvidaci prováděné po

¹⁸ K pojmu podřízená pohledávka a podřízený věřitel viz § 172 odst. 2 IZ.

skončení konkursu. Za spravedlivý však bude reorganizační plán považován vůči společníkům a členům dlužníka vždy, pokud alespoň jedna ze skupin nezajištěných věřitelů neobdrží na základě plánu plnění, jehož celková současná hodnota je alespoň stejná, jako celková jmenovitá hodnota všech zjištěných pohledávek této skupiny věřitelů, včetně příslušného úroku. V praxi to pak bude znamenat, že vůči společníku či členu dlužníka bude reorganizační plán spravedlivý téměř vždy, neboť ve většině případů lze očekávat pouze poměrné uspokojení nezajištěných věřitelů.

V případě, že nejsou dány podmínky ke schválení reorganizačního plánu dle výše uvedeného, nebo v případě, že reorganizační plán je podán, aniž by byl přijat alespoň jednou ze skupin věřitelů, insolvenční soud takový reorganizační plán dle § 351 odst. 1 IZ zamítne. Dle § 351 odst. 3 IZ může osoba, jejíž reorganizační plán byl zamítnut, předložit plán znovu, neuplynula-li lhůta k předložení plánu.

Proti rozhodnutí o schválení či zamítnutí reorganizačního plánu mohou příslušné osoby podat odvolání (§ 350 odst. 1 a § 351 odst. 2 IZ).

9. ÚČINKY PŘIJATÉHO A SCHVÁLENÉHO REORGANIZAČNÍHO PLÁNU

K účinnosti reorganizačního plánu dojde, jakmile rozhodnutí o jeho schválení nabylo právní moci (§ 352 odst. 1 IZ), čímž je zahájena fáze plnění reorganizačního plánu. S účinností reorganizačního plánu jsou spojeny zejména následující účinky:

- oprávnění nakládat s majetkovou podstatou náleží dlužníku, nestanoví-li reorganizační plán jinak¹⁹; jiná ome-

¹⁹ V úvahu připadá např. omezení dispozičních oprávnění dlužníka spočívající v oprávnění činit vyjmenované právní úkony pouze se souhlasem správce, které jsou bez udělení takového souhlasu neplatné (§ 354 odst. 4 IZ) nebo obdobné

zení vzniklá v průběhu insolvenčního řízení zanikají (§ 353 odst. 1 IZ),

- obnovuje se výkon funkce valné hromady nebo členské schůze, nestanoví-li reorganizační plán jinak; hlasovací práva vyplývající z podílů na dlužníkovi vykonávají osoby uvedené v reorganizačním plánu a za podmínek zde stanovených; nestanoví-li reorganizační plán tyto osoby, vykonávají tato práva osoby původně oprávněné, tedy zejména původní společníci či členové dlužníka (§ 353 odst. 2 IZ),
- v souladu s reorganizačním plánem dochází ke změně zakladatelských a jiných vnitřních dokumentů dlužníka; na základě reorganizačního plánu budou zapsány relevantní změny do obchodního rejstříku (§ 353 odst. 3 IZ),
- dochází k zániku veškerých práv věřitelů a práv třetích osob k majetku náležejícímu do majetkové podstaty²⁰, nestanoví-li reorganizační plán či zákon jinak, a zároveň ke vzniku nových práv věřitelů a závazků dlužníka uvedených v reorganizačním plánu (§ 356 IZ); tímto zanikají práva všech věřitelů, ať jsou v reorganizačním plánu uvedena či nikoli (pokud není stanoveno jinak) a konstituují se práva příslušných věřitelů vůči dlužníkovi vymezená v reorganizačním plánu,
- není-li v reorganizačním plánu stanoveno jinak, dochází k zániku pohledávek, které se v průběhu insolvenčního řízení neuspokojují (§ 170 IZ), vyjma mimosmluvních sankcí postihujících majetek dlužníka (§ 359 IZ),
- proti dlužníkovi lze provést výkon rozhodnutí nebo exekuci pro vymože-

omezení ve vztahu k úkonům zásadního významu spočívající v nezbytnosti dožádat předchozí souhlas věřitelského výboru (§ 355 odst. 2 IZ).

²⁰ Tím není dotčeno právo třetích osob na vyloučení věci nebo jiné majetkové hodnoty z majetkové podstaty (§ 356 odst. 2 IZ in fine)

ni zjištěné pohledávky vyplývající z reorganizačního plánu (§360 IZ).

10. DOHLED A KONTROLA NAD PLNĚNÍM REORGANIZAČNÍHO PLÁNU

Dlužník je po nabytí účinnosti reorganizačního plánu povinen plán řádně plnit. Nad činností dlužníka při plnění reorganizačního plánu vykonává dle § 354 IZ dohled insolvenční správce, přičemž dlužník s dispozičním oprávněním je povinen pravidelně informovat o plnění reorganizačního plánu a dalších úkonech insolvenčního správce. Insolvenční správce o výsledcích své činnosti pravidelně informuje insolvenční soud a věřitelský výbor. Pokud jsou dispoziční oprávnění dlužníka omezena, vykonává je insolvenční správce. Kontrolu nad činností dlužníka vykonává vedle insolvenčního správce dle § 355 IZ rovněž věřitelský výbor.

11. SKONČENÍ REORGANIZACE

Ke skončení reorganizace může v zásadě dojít trojím způsobem, a to zrušením rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu, přeměnou nedokončené reorganizace v konkurs anebo splněním reorganizačního plánu.

Insolvenční soud zruší rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu tehdy, (i) zjistí-li nejpozději do 6 měsíců od účinnosti plánu, že některému věřiteli byly poskytnuty zvláštní výhody, aniž s tím ostatní věřitelé stejné skupiny souhlasili, nebo že schválení plánu bylo dosaženo podvodným způsobem (§ 362 odst. 1 IZ), (ii) dlužník, jeho statutární orgán nebo člen statutárního orgánu dlužníka byl v průběhu 3 let od účinnosti plánu pravomocně odsouzen za trestný čin, kterým dosáhl schválení reorganizačního plánu nebo podstatně zkrátil věřitele (§ 362

odst. 2 IZ)²¹. V případě zrušení rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu mohou věřitelé požadovat uspokojení jejich původních pohledávek, tím však nejsou dotčena jiná práva věřitelů či třetích osob založená reorganizačním plánem.

Insolvenční soud rozhodne dle § 363 IZ o změně reorganizace v konkurs v případě, kdy zatím nedošlo ve všech podstatných bodech ke splnění reorganizačního plánu (§ 363 odst. 4 IZ) a zároveň je-li splněn alespoň jeden z níže uvedených předpokladů:

- (i) reorganizace byla povolena na návrh dlužníka a ten její přeměnu v konkurs po tomto povolení navrhl,
- (ii) oprávněná osoba nesestaví ve stanovené lhůtě reorganizační plán ani po jejím případném prodloužení soudem nebo předložený reorganizační plán vezme zpět,
- (iii) insolvenční soud neschválil reorganizační plán a oprávněným osobám uplynula lhůta k jeho předložení,
- (iv) v průběhu provádění reorganizačního plánu dlužník neplní své podstatné povinnosti stanovené tímto plánem nebo ukáže-li se, že podstatnou část plánu nebude možné plnit,
- (v) dlužník neplatí řádně a včas zajištěným věřitelům úroky, nebo v podstatném rozsahu neplní své jiné splatné peněžité závazky, nebo
- (vi) dlužník po schválení reorganizačního plánu přestal podnikat, ačkoli podle reorganizačního plánu podnikat měl.

V neposlední řadě reorganizace končí rovněž splněním reorganizačního plánu, tedy dosažením základního účelu reorganizace. Splnění reorganizačního plánu či všech jeho podstatných částí vezme insolvenční soud

usnesením na vědomí. Tímto rozhodnutím reorganizace úspěšně končí.

VII. ODDLUŽENÍ

Vedle reorganizace je zcela novou formou řešení úpadku, popř. hrozícího úpadku oddlužení, které je upraveno v § 389 až 418 IZ. Oddlužení je alternativou konkursu pro dlužníky nepodnikatele, tedy jak nepodnikající fyzické, tak právnické osoby. Původně bylo zamýšleno i oddlužení fyzických osob v postavení drobných podnikatelů, pro které v aktuální úpravě IZ kromě konkursu a předjednané reorganizace s věřiteli neexistuje alternativa.

Účelem oddlužení je především poskytnout dlužníkům, kteří mají v poctivém úmyslu vůli řešit svoji tíživou finanční situaci, možnost oprostít se od dluhů a umožnit jim začít nanovo. Oddlužení tak nesleduje pouze co nejvyšší míru uspokojení věřitelů, což je obecným cílem IZ, ale obsahuje rovněž prvek sociální. Institut oddlužení přitom reaguje zejména na vzrůstající zadlužení českých domácností (spotřebitelů).

Předpokladem úspěšného oddlužení bude zpravidla uspokojení nezajištěných věřitelů v rozsahu alespoň 30% jejich přihlášených pohledávek, pokud se tyto věřitelé nedohodnou s dlužníkem na hodnotě nižší. Odměnou za řádné splnění této podmínky a řádné plnění dalších zákonem předpokládaných povinností bude osvobození dlužníka od jeho zbylých dluhů vůči věřitelům, kteří podali, resp. měli podat přihlášky svých pohledávek do příslušného insolvenčního řízení.

1. ZPŮSOBY ODDLUŽENÍ

Oddlužení lze provést (i) zpeněžením majetkové podstaty dlužníka nebo (ii) plněním splátkového kalendáře.

²¹ Vyjma uvedených důvodů může být rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu rovněž zrušeno odvolacím soudem v rámci podaného odvolání proti takovému rozhodnutí.

Oddlužení zpeněžením majetkové podstaty dlužníka dochází k uspokojení věřitelů formou jednorázového prodeje majetku dlužníka a rozdělení výnosu z tohoto prodeje mezi věřitele. Zákon ve vztahu k tomuto způsobu oddlužení odkazuje na použití ustanovení IZ o konkursu. Specifikum tohoto způsobu oddlužení oproti konkursu spočívá mimo jiné v tom, že na rozdíl od konkursu se do majetkové podstaty nezahrne majetek, který dlužník nabyt v průběhu insolvenčního řízení poté, co nastaly účinky schválení oddlužení (§ 398 odst. 2 IZ), tj. po zveřejnění rozhodnutí o schválení oddlužení v insolvenčním rejstříku (§ 407 odst. 1 IZ). Na tento majetek se nevztahují ani dispoziční omezení v rámci insolvenčního řízení (§ 398 odst. 3 IZ). Věřitelé se tak budou uspokojovat pouze z majetku nabytého dlužníkem před zveřejněním rozhodnutí o schválení oddlužení v insolvenčním rejstříku. Po zpeněžení takového majetku se dále bude postupovat podle ustanovení IZ o konečné zprávě a rozvrhu v konkursu (§ 408 odst. 2 IZ).

Oddlužení plněním splátkového kalendáře předpokládá po dobu pěti let průběžné měsíční poměrné uspokojování nezajištěných věřitelů z příjmů dlužníka v rozsahu, v jakém z těchto příjmů mohou být při výkonu rozhodnutí nebo při exekuci uspokojeny přednostní pohledávky²² (§ 398 odst. 3 IZ). Dlužník má po dobu plnění splátkového kalendáře, kromě povinnosti pravidelně odvádět příjmy ve stanoveném rozsahu nezajištěným věřitelům, zejména povinnost vykonávat přiměřenou výdělečnou činnost, aktivně usilovat o zajištění příjmů, je-li nezaměstnaný, příjmy nezatajovat a řádně o příjmech a dalších rozhodných skutečnostech informovat insolvenční soud, insolvenčního správce a věřitele [§ 412 písm. a) až e) IZ]. Příjmem dlužníka se nerozumí pouze příjem plynoucí mu z pravidelné výdělečné činnosti, ale rovněž příjmy mimořádné, kterými jsou mimo jiné hodnoty spo-

čívající v přijatých darech a dědictví. Tyto hodnoty je dlužník povinen zpeněžit a získané prostředky použít na úhradu věřitelům jako mimořádnou splátku [§ 412 odst. 1 písm. b) IZ]. Dlužníkovi je rovněž zapovězeno některé z věřitelů neoprávněně zvyšovat [§ 412 odst. 1 písm. f) IZ] a brát na sebe závazky, které nebude schopen v době jejich splatnosti splnit [§ 412 odst. 1 písm. g) IZ].

Jelikož jsou nezajištění věřitelé v rámci tohoto způsobu oddlužení uspokojováni výlučně z příjmů dlužníka, není dlužník omezen na dispozičních právech k věcem, které náleží do majetkové podstaty, s výjimkou majetku sloužícího k zajištění přihlášených pohledávek (§ 409 odst. 2 IZ). Tyto věci budou v rámci insolvenčního řízení správcem zpeněženy a z výtěžku jejich prodeje dojde k uspokojení zajištěných věřitelů obdobně jako v konkursu (§ 398 odst. 3 IZ). Kromě zpeněžení zajištění přísluší správci při tomto způsobu oddlužení výkon dohledu nad dodržováním povinností dlužníka (§ 412 odst. 2 IZ).

2. NÁVRH NA POVOLENÍ ODDLUŽENÍ

Návrh na povolení oddlužení je oprávněn podat pouze dlužník. Návrh na povolení oddlužení je dlužník povinen podat společně s insolvenčním návrhem. Pokud insolvenční návrh nebyl podán dlužníkem, je dlužník oprávněn podat návrh na povolení oddlužení do 30 dnů poté, co mu byl insolvenční návrh doručen. Návrh na povolení oddlužení se bude podávat povinně na formulářích (§ 391 odst. 2 IZ). Náležitosti formulářů budou stanoveny v prováděcím právním předpisu, kterým by měla být vyhláška Ministerstva spravedlnosti, kterou se provádějí některá ustanovení IZ a kterou se mění vyhláška č. 31/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

Návrh na povolení oddlužení musí, kromě obecných náležitostí podání dle občanského soudního řádu, obsahovat označení dlužní-

²² K tomu viz § 279 odst. 2 OSŘ.

ka a osob oprávněných za něho jednat, údaje o očekávaných příjmech dlužníka v následujících 5 letech a údaje o příjmech dlužníka za poslední 3 roky. K návrhu musí dlužník připojit seznam majetku a závazků, listiny dokládající údaje o jeho příjmech za poslední 3 roky a případně též písemný souhlas nezajištěného věřitele s tím, že hodnota plnění, které při oddlužení obdrží, bude nižší než 30% jeho pohledávky. Návrh musí spolupodepsat rovněž osoby ochotné zavázat se při povolení oddlužení jako spoludlužníci nebo ručitelé dlužníka. Musí být připojen i případný souhlas manžela s návrhem. Veškeré nezbytné podpisy na návrhu musí být úředně ověřeny.

3. POVOLENÍ ODDLUŽENÍ SOUDEM

Podaný návrh na povolení oddlužení následně přezkoumává soud co do kritérií přípustnosti povolení oddlužení. Tato kritéria jsou vyjádřena výčtem taxativních případů, kdy insolvenční soud návrh na povolení oddlužení zamítne (§ 395 IZ). Insolvenční soud tak učiní, pokud se zřetelem ke všem okolnostem lze důvodně předpokládat, že návrhem je sledován nepoctivý záměr (např. dlužník, nyní nepodnikatel, se pokouší zbavit zátěže dluhů vzniklých mu v rámci jeho předchozí podnikatelské činnosti), hodnota plnění nezajištěným věřitelům nedosahuje hranice 30%, návrh byl v tomtéž insolvenčním řízení podán znovu nebo dosavadní výsledky insolvenčního řízení (nikoli okolnosti dřívější, pro které se dlužník v úpadku ocitl) dokládají lehkomyšlný nebo nedbalý přístup dlužníka k plnění povinností v insolvenčním řízení.

Na nepoctivý záměr dlužníka pak dle § 395 odst. 3 IZ poukazuje zejména skutečnost, že v posledních 5 letech probíhalo (i) insolvenční řízení nebo jiné řízení řešící úpadek dlužníka (resp. jeho zástupců nebo osob jednajících jeho jménem), a to v závislosti na výsledku takového řízení (např. dlužník navrhuje oddlužení poté, co jeho předchozí pokus o oddlužení v již skončeném insolvenčním řízení nebyl úspěšný pro nesplnění

jeho povinností), nebo (i) podle výpisu z rejstříku trestů v posledních 5 letech před zahájením insolvenčního řízení proběhlo trestní řízení, které skončilo pravomocným odsouzením dlužníka pro trestný čin majetkové nebo hospodářské povahy.

Jestliže insolvenční soud návrh na povolení oddlužení odmítne (§ 393 IZ), vezme na vědomí jeho zpětvzetí (§ 394 odst. 2 IZ) nebo jej zamítne (§ 395 IZ), rozhodne současně o způsobu řešení dlužníkova úpadku konkursem. V opačném případě insolvenční soud oddlužení povolí. Dlužník, který se chystá podat insolvenční návrh společně s návrhem na oddlužení, tak musí důkladně zvážit, zda je schopen splnit podmínky pro povolení a splnění oddlužení, jinak riskuje, že jeho úpadek skončí konkursem.

4. VOLBA ZPŮSOBU ODDLUŽENÍ

Další fází insolvenčního řízení oddlužením je volba způsobu oddlužení, která je téměř výhradně v rukou nezajištěných věřitelů (§ 402 odst. 1 IZ). Zajištění věřitelé nehlasují ani v rozsahu, ve kterém je podle znaleckého posudku vypracovaného v insolvenčním řízení po rozhodnutí o úpadku hodnota zajištění nižší než výše zajištěné pohledávky. O způsobu oddlužení rozhodují nezajištění věřitelé prostou většinou hlasů dle výše jejich pohledávek. Věřitelé tak budou rozhodovat o tom, zda pro ně má větší hodnotu stávající majetek dlužníka nebo jeho předpokládané příjmy po dobu následujících pěti let.

Za účelem hlasování o způsobu oddlužení svolá insolvenční soud schůzi věřitelů (§ 399 IZ). Věřitelé však mohou hlasovat o volbě způsobu oddlužení i mimo schůzi věřitelů (§§ 400 a 401 IZ). Ustanovení § 400 odst. 1 IZ dokonce umožňuje, aby věřitelé hlasovali o způsobu oddlužení ještě předtím, než dlužník podá návrh na povolení oddlužení. Dlužníkovi je tak poskytnuta možnost, aby řešení svého úpadku s věřiteli sjednal v předstihu předtím, než vůbec podá

insolvenční návrh, resp. návrh na povolení oddlužení. Podmínkou je, aby za tímto účelem dlužník věřitelům poskytl veškeré informace, které svým obsahem a rozsahem odpovídají informacím, které musí být obsaženy v návrhu na povolení oddlužení a v jeho přílohách.

Pokud ani jeden ze způsobů oddlužení nedosáhne předpokládaného počtu hlasů nezajištěných věřitelů, rozhodne o způsobu oddlužení soud.

5. SCHVÁLENÍ ODDLUŽENÍ SOUDEM

Po zvolení způsobu oddlužení věřiteli zbývá, aby oddlužení schválil svým rozhodnutím soud. Insolvenční soud oddlužení neschválí pouze tehdy, jestliže v průběhu insolvenčního řízení vyšly najevo skutečnosti, které by jinak odůvodňovaly zamítnutí návrhu na povolení oddlužení dle § 395 IZ (§ 405 odst. 1 IZ). V takovém případě rozhodne rovněž o tom, že úpadek dlužníka bude řešen v konkursu.

Věřitelé nemají přímo možnost ovlivnit, zda úpadek dlužníka proběhne oddlužením či nikoli, pouze volí způsob oddlužení. Nejsou však v tomto ohledu zcela bezmocní, neboť jim zákon dává možnost obrátit se na soud za podmínek stanovených v § 403 odst. 2 IZ s námitkami, že zde jsou dány skutečnosti, které by jinak odůvodňovaly zamítnutí návrhu na povolení oddlužení. Za účelem projednání námitek svolá insolvenční soud jednání. Pokud soud shledá námitky za opodstatněné, navrhané oddlužení neschválí a rozhodne o tom, že úpadek dlužníka bude řešen konkursem (§ 405 IZ). Soud nesmí o schválení oddlužení rozhodnout dříve, než námitky projedná nebo než uplyne lhůta k jejich podání (§ 404 IZ).

Pokud dle insolvenčního soudu nebudou dány shora uvedené důvody pro zamítavé rozhodnutí, insolvenční soud oddlužení schválí. Náležitosti takového rozhodnutí

jsou vymezeny v § 406 odst. 2 a 3 IZ. Proti tomuto rozhodnutí se může odvolat pouze věřitel, který hlasoval proti přijetí schváleného způsobu oddlužení, nebo věřitel, jehož námitkám uplatněným podle § 403 odst. 2 IZ insolvenční soud nevyhověl (§ 406 odst. 4 IZ).

6. ZRUŠENÍ SCHVÁLENÉHO ODDLUŽENÍ

Zjistí-li insolvenční soud v průběhu plnění oddlužení, že dlužník neplní své povinnosti dle schváleného způsobu oddlužení nebo že podstatnou část splátkového kalendáře nebude možné splnit anebo že dlužníku vznikl v důsledku jeho zaviněného jednání²³ po schválení oddlužení peněžitý závazek po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti, schválené oddlužení zruší a současně rozhodne o způsobu řešení dlužníkovra úpadku konkursem (§ 418 odst. 1 písm. a), b), c) IZ). Učiní tak i bez návrhu po projednání věci na základě rozhodnutí, které může vydat nejpozději do doby, než vezme na vědomí splnění oddlužení dle § 413 IZ (§ 418 odst. 3 IZ). Shodně soud rozhodne rovněž v případě, že zrušení oddlužení navrhne sám dlužník (§ 418 odst. 1 písm. d) IZ).

7. SPLNĚNÍ ODDLUŽENÍ

Splnění oddlužení vezme insolvenční soud na vědomí usnesením, jehož právní mocí příslušné insolvenční řízení skončí (§ 413 IZ). Než tak soud učiní, měl by zejména zkoumat, zda nejsou splněny podmínky pro zrušení oddlužení dle § 418 IZ. S přihlédnutím ke znění §§ 415 a 418 IZ je zřejmé, že za splněné oddlužení lze považovat rovněž takové oddlužení, ve kterém nebylo dosaženo minimálního předpokládaného uspokojení nezajištěných věřitelů. Insolvenční řízení tak může být splněno, aniž by bylo dosaženo základního cíle od-

²³ V § 418 odst. 2 IZ je upravena domněnka, že dlužník zavinil vznik takového závazku, byl-li k jeho vymožení vůči dlužníku nařízen výkon rozhodnutí nebo exekuce.

dlužení, tj. uspokojení věřitelů alespoň v minimálním předpokládaném rozsahu²⁴. Nedosažení předpokládané výše uspokojení věřitelů má však vliv na osvobození dlužníka od plnění pohledávek.

8. OSVOBOZENÍ DLUŽNÍKA OD PLNĚNÍ POHLEDÁVEK

Základním cílem a motivací dlužníka k tomu, aby proces oddlužení podstoupil, bude nepochybně vidina jeho osvobození od dosavadní zátěže spočívající v neuhrazených dlužích. K tomu může na návrh dlužníka dojít poté, co řádně splní oddlužení. Řádným splněním oddlužení lze rozumět oddlužení, na jehož základě (i) byli uspokojeni nezajištění věřitelé alespoň v rozsahu 30% jejich přihlášených pohledávek, pokud se nedohodli s dlužníkem na nižším uspokojení, a (ii) zároveň dlužník plnil řádně a včas veškeré další povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení (§ 414 odst. 1 IZ). V takovém případě insolvenční soud na návrh dlužníka osvobodí dlužníka usnesením od placení zbytku pohledávek zahrnutých do oddlužení (§ 414 odst. 1 IZ) a dále pohledávek, k nimž se v insolvenčním řízení nepřihlíželo²⁵, a pohledávek, které do insolvenčního řízení přihlášeny nebyly, ačkoli být měly (§ 414 odst. 2 IZ). Takové osvobození se vztahuje i na pohledávky ručitelů a jiných osob, které měly vůči dlužníku pro takové pohledávky právo postihu.

Ne vždy je však dlužník schopen ovlivnit způsob zpeněžení majetku, popřípadě výši příjmů tak, aby bylo dosaženo alespoň mi-

nimální výše uspokojení nezajištěných věřitelů předpokládané zákonem. Insolvenční soud v takovém případě může dle § 415 IZ osvobodit dlužníka na jeho návrh od placení pohledávek, přestože nedošlo k předpokládanému uspokojení nezajištěných věřitelů. Podmínkou je, že dlužník takový stav nezavinil a v oddlužení byli věřitelé uspokojeni alespoň v takové míře, které by se jim dostalo v konkursu. Takové osvobození bude připadat v úvahu zejména v případech dlužníků spotřebitelů, kteří jsou nemajetní a kteří plnili splátkový kalendář.

Osvobození dlužníka od pohledávek neznamená zánik pohledávek. Věřitelům i nadále pohledávky zůstávají ve formě naturální obligace. Osvobození tak brání věřitelům pohledávky u soudu uplatnit. Není však vyloučeno, aby při zjištění závažných skutečností, které spočívají v podvodném jednání dlužníka či spáchání trestného činu dlužníka, kterým byl ovlivněn průběh oddlužení, bylo osvobození soudem následně odejmuto nebo aby ze zákona zaniklo. Podmínky odejmutí osvobození soudem a zániku osvobození jsou upraveny v § 417 IZ.

S otázkou osvobození dlužníka od pohledávek při způsobu oddlužení plněním splátkového kalendáře souvisí rovněž otázka motivace dlužníka k plnění splátkového kalendáře. Tato motivace nebude absolutní, což může vést ke snížení výtěžnosti tohoto způsobu oddlužení. Pro dlužníka budou rozhodné pouze dva limity, a to doba pěti let a uspokojení věřitelů ve výši alespoň 30%. Z textu zákona plyne, že doba pěti let je neměnná²⁶, ledaže dlužník uhradí 100% pohledávek nezajištěných věřitelů. V takovém případě vezme soud splnění oddlužení na vědomí rozhodnutím dle § 413 IZ. Dlužník je tak ve své motivaci omezen právě hranicí 30% uhrazení pohle-

²⁴ V případě oddlužení plněním splátkového kalendáře se však s ohledem na § 418 odst. 1 písm. b) IZ nesmí jednat o případ, kdy nebude splněna podstatná část splátkového kalendáře.

²⁵ Tj. např. pohledávky přihlášené opožděně (§ 173 IZ), pohledávky přihlášené ve výši o více jak 50% přesahující jejich skutečnou výši (§ 178 IZ), popřené pohledávky co do pravosti (§ 198 IZ).

²⁶ V této souvislosti poukazujeme, že odborná veřejnost není ohledně kogentnosti, resp. dispozitivnosti této lhůty konzistentní. K tomu viz např. Havel, B. Oddlužení – zbraň nebo hrozba?. Právní rozhledy, 2007, č. 2.

dávek nezajištěným věřitelům. Dlužník nebude mít motivaci tuto hranici jakkoli překročit, neboť bude povinen vše nad rámec příslušného minima odevzdávat nezajištěným věřitelům. Jakékoli nadstandardní úsilí dlužníka tak bude mít význam pouze pro věřitele. Z tohoto důvodu by mohlo být zajímavé, jakým způsobem bude soudy vykládána povinnost dlužníka vykonávat přiměřenou výdělečnou činnost dle § 412 odst. 1 písm. a) IZ a vliv takového výkladu na následné osvobození dlužníka od placení neuspokojených pohledávek po splněním oddlužení.

VIII. NOVÁ ÚPRAVA NEPLATNOSTI A NEÚČINNOST PRÁVNÍCH ÚKONŮ

Další důležitou změnou zaváděnou právní úpravou úpadku IZ, kterou jsme se v našem článku dosud nezabývali, je nová insolvenční úprava neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů. Základním účelem úpadkového práva je co nejvyšší, spravedlivé a zpravidla poměrné uspokojení věřitelů z majetku úpadce. Jedním z předpokladů dosažení tohoto účelu je jednak ujasnění, co je součástí majetkové podstaty, a dále zabránění úkonům, kterými dochází k vyvádění aktiv z majetkové podstaty na její úkor, příp. přebírání nepřiměřených závazků v neprospěch podstaty. ZKV za účelem zabránění takových úkonů obsahoval úpravu odporovatelnosti a neúčinnosti právních úkonů, která však působila časté problémy, byla nekoncepční a vyžadovala dotváření ze strany soudní praxe. IZ se zabývá, v porovnání se ZKV, touto problematikou podrobněji, přičemž upravuje jednak neúčinnost (§ 235 a násl.) a nově také neplatnost (§ 231 a násl.) právních úkonů.

1. NEPLATNOST PRÁVNÍCH ÚKONŮ

Jak bylo naznačeno výše, neplatnost právních úkonů týkajících se majetku podstaty

má značný význam pro zjištění majetkové podstaty. IZ se zabývá především následky neplatnosti právních úkonů a procesně-právním vymezením možnosti domáhat se neplatnosti. Důvody neplatnosti přitom vyplývají z obecné úpravy občanského práva. V některých případech pak sankci neplatnosti stanoví přímo IZ (viz např. § 246 odst. 4, § 269, § 354 odst. 4 apod.).

Po dobu insolvenčního řízení posuzuje platnost či neplatnost právních úkonů týkajících se majetku nebo závazků dlužníka pouze insolvenční soud, a to jako otázku předběžnou nebo v rámci incidenčního sporu, jehož předmětem je neplatnost konkrétního právního úkonu. Insolvenční soud přitom není vázán rozhodnutím jiného soudu či jiného orgánu, kterým v průběhu insolvenčního řízení došlo ke zjištění neplatnosti právního úkonu. Je však vázán rozhodnutím soudu o neplatnosti, jestliže toto rozhodnutí nabylo právní moci před zahájením insolvenčního řízení. K podání žaloby jsou aktivně legitimovaní účastníci insolvenčního řízení s výjimkou dlužníka, který je oprávněn podat žalobu pouze tehdy, pokud je dlužníkem s dispozičními oprávněními, dále insolvenční správce a státní zástupce. Žalobcem nebo žalovaným přitom musí být vždy insolvenční správce. Ustanovení § 231 odst. 3 IZ přiznává insolvenčnímu správci oprávnění dovolat se relativní neplatnosti právního úkonu namísto osoby, jež je relativní neplatností právního úkonu dotčena.

Následkem zjištění neplatnosti právního úkonu týkajícího se majetku nebo závazků dlužníka je vznik povinnosti účastníků dotčeného právního vztahu vydat majetkový prospěch získaný plněním z neplatného právního úkonu. Insolvenční správce však může vydání majetkového prospěchu druhému účastníku neplatného úkonu odmítnout, jestliže nedošlo k obohacení majetkové podstaty nebo je-li požadováno více, než činí případné obohacení (§ 233 odst. 1 IZ). Tomuto postupu insolvenčního správce se může oprávněná osoba bránit excindační žalobou podle § 233 odst. 2 IZ. V případě,

že správce zpeněží plnění z neplatného právního úkonu, lze se neplatností smluv, kterými tak učinil, domáhat zvláštní žalobou podanou k insolvenčnímu soudu, přičemž takový spor je považován rovněž za spor incidenční.

Pro vyloučení pochybností v případech, ve kterých by bylo možné považovat neplatný právní úkon současně i za neúčinný, stanoví IZ v souladu s rozhodovací praxí preferenci neplatnosti (§ 234 IZ). Vychází se zde ze zásady, že jen platný právní úkon může být neúčinný.

2. NEÚČINNOST PRÁVNÍCH ÚKONŮ

Koncepce neúčinnosti právních úkonů dlužníka v IZ opouští neúčinnost *ex lege* obsaženou v § 15 ZKV. IZ tak upravuje pouze neúčinnost právních úkonů dlužníka konstituovanou na základě rozhodnutí insolvenčního soudu v řízení vyvolaném odpůřčí žalobou, kterou je oprávněn podat pouze insolvenční správce (§ 235 odst. 2 IZ). I zde je nicméně patrná silná pozice insolvenčních věřitelů, když insolvenční správce je vždy povinen podat odpůřčí žalobu, rozhodne-li o tom věřitelský výbor (§ 239 odst. 2 IZ). Odpůřčí žaloba může být podána nejpozději ve lhůtě 1 roku ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku. Marným uplynutím této lhůty nárok zaniká.

Neúčinnými jsou dle § 235 odst. 1 IZ právní úkony, kterými dlužník zkracuje možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných. Výslovně IZ uvádí, že za právní úkon se pro účely této definice považuje i opomenutí dlužníka. IZ nově rozlišuje tři druhy neúčinných právních úkonů, a to právní úkony bez přiměřeného protiplnění (§ 240), zvýhodňující právní úkony (§ 241) a právní úkony úmyslně zkracující věřitele (§ 242). U jednotlivých kategorií IZ taktéž uvádí taxativní výčet těch právních úkonů, které se za neúčinné nepovažují.

Důsledkem zjištěné neúčinnosti právního úkonu dlužníka je povinnost vydat plnění poskytnuté dlužníkem na základě neúčinného úkonu do majetkové podstaty. Tato povinnost stíhá osoby, v jejichž prospěch byl právní úkon učiněn nebo které z něho měly prospěch. V případě, že není možné vydat plnění z neúčinného úkonu, poskytuje se rovnocenná náhrada.

ZKV neupravoval navrácení vzájemného plnění z neúčinného synallagmatického právního úkonu, což vedlo k situacím, kdy druhý účastník takového právního úkonu jen obtížně uplatňoval své pohledávky na vrácení vzájemného plnění, které úpadci na základě neúčinného právního úkonu poskytl, pokud se o neúčinnosti dozvěděl až po lhůtě pro přihlášení pohledávek. Rozhodovací praxe tuto legislativní mezeru překonávala výkladem, podle kterého na takovou pohledávku účastníka synallagmatického právního úkonu muselo být pamatováno v rozvrhovém usnesení ve třídě, do níž dle své povahy náležela, aniž by bylo nutné ji přihlašovat²⁷. Shora uvedený nedostatek stávající právní úpravy nově řeší § 237 odst. 5 IZ zakotvující povinnost insolvenčního správce vydat oprávněným osobám vzájemné plnění poté, co tyto osoby vydaly dlužníkovu plnění z neúčinného právního úkonu do majetkové podstaty. Není-li možné takové plnění vydat, považuje se pohledávka třetích osob za dlužníkem z neúčinného právního úkonu za přihlášenou.

IX. NOVELIZACE IZ A DALŠÍCH PŘEDPISŮ

Bulletin by nebyl úplný bez zmínky o novelizaci IZ a některých dalších zákonů, která byla schválena oběma komorami Parlamentu České republiky a dne 8. listopadu 2007

²⁷ Viz rozhodnutí Vrchního soudu v Praze publikované jako Jc 97/2002.

doručena k podpisu prezidentovi²⁸. Hlavním účelem novely, je zajistit obsahový soulad nové právní úpravy úpadku s ostatními právními předpisy, který je nezbytnou podmínkou funkčnosti nové úpravy v kontextu právního řádu jako celku. Kromě toho novela přináší i změny samotného IZ. Ve většině případů se jedná toliko o upřesnění stávajícího znění zákona, nicméně v některých případech jde o změny podstatnější. Na některé z nich jsme v textu článku poukázali poznámkami pod čarou. Mezi nejdůležitější bezpochyby patří novelizace ustanovení § 97 IZ upravujícího náležitosti insolvenčního návrhu. Citované ustanovení v novelizovaném znění bude vyžadovat, aby byl insolvenční návrh opatřen ověřeným podpisem osoby, která jej podala, nebo jejím zaručeným elektronickým podpisem, jinak se k němu nebude přihlížet.

X. ZÁVĚREM

Cílem bulletinu „Nové insolvenční právo v České republice“ je s ohledem na blízkou účinnost IZ seznámit čtenáře s alespoň základními změnami, které tato nová právní úprava přinese. Právě podstatné rozšíření stávajících možností řešení úpadku o reorganizaci a oddlužení lze bezesporu považovat za jednu z hlavních deviz nové úpravy. Úspěšnost těchto nových forem však bude do jisté míry odvislá od aplikační praxe. S ohledem na dosavadní názory odborné veřejnosti je zřejmé, že řada právních otázek souvisejících nejen s úpravou reorganizace a oddlužení zůstává otevřená. Bude tak záležet zejména na výkladu příslušných soudů, jakým směrem se bude úpadkové právo České republiky ubírat. To však nic nemění na tom, že IZ přináší nové možnosti věřitelům i dlužníkům, jejichž aktivní roli IZ předpokládá.

²⁸ Sněmovní tisk č. 224; Senátní tisk č. 115

Advokátní kancelář Brzobohatý Brož & Honsa, v. o. s. dlouhodobě poskytuje svým klientům právní poradenství v oblasti restrukturalizací a konkurzního/insolvenčního práva. V rámci svých služeb nabízí také základní informační servis o nejvýznamnějších aktualitách.

Bulletin BBH je určen pouze jako obecná informace o některých důležitých novinkách a událostech v oblasti restrukturalizací a konkurzního/insolvenčního práva a související právní problematiky. Jeho obsah není právním poradenstvím, ani doporučením k určitému postupu v konkrétní situaci.

V případě zájmu o další informace nebo o individuální poradenství nebo konzultaci nás neváhejte kontaktovat na níže uvedené adrese.

Brzobohatý Brož & Honsa, v. o. s.
Klimentská 1207/10
110 00 Praha 1
Česká republika
IČO 26143119
Městský soud v Praze oddíl A, vl. 40439
Tel.: 234 091 355
Fax: 234 091 366
E-mail: legal@bbh.cz
Web: www.bbh.cz